

Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each ...				Rs. 3	
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each ...				81	8
Faras Nama, Fasc. 2 ...				1	0
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each ...				21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tusi's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each ...				4	0
Hadiqatu'l, Haqiqat, (Text & Eng.) ...				3	8
History of Gujarat ...				1	0
Haft Asman, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 1/2/ each ...				0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each ...				7	8
Iqānāmāh-i-Jahāngiri, Fasc. 1-8 @ 1/10/ each ...				1	14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each ...				51	0
Ma'āgiri-i-Rahimi, Part I, Fasc. 1-2 @ 2/ each ...				4	0
Maasir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1 10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/ each ...				35	0
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each ...				2	8
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-2 ...				2	0
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each ...				9	6
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each ...				16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 10/ each ...				11	14
Ditto Part 3, Fasc. 1-2 @ 1/- each ...				2	0
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 ...				0	10
Nizami's Khiradnamah-i-Iskandari Fasc. 1-2 @ 1/2 each ...				1	8
Persian and Turki Divans of Bayran Khan, Khan Khuman ...				1	0
Qawariisu's-Sayyad of Khuda Yur Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. O. Phillott ...				5	0
Riyazu-s-Salatin, Fasc. 1-5 @ 10/ each ...				3	2
Ditto English Fasc. 1-5 @ 1/- ...				5	0
Tadhkirat-i-Khashnavisin ...				1	0
Tuhqat-i-Nasiri, (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each ...				14	0
Ditto Index ...				1	0
Tarikh-i-Firoz Shahi of Ziyau-d-din Barni, Fasc. 1-7 @ 10/ each ...				4	6
Tarikh-i-Fuzushah, of Shams-i-Siraj Ail, Fasc. 1-6 @ 10/ each ...				3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...				3	0
The Masnawi 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian ...				1	8
Tuzuk-i-Jahangiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- ...				1	0
Was o Rahim, Fasc. 1-5 @ 10/ each ...				3	2
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 10/ each ...				10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHER Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20
 2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1904 @ 8/ per No.
 3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (8), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No to Members and @ 2/- per No to Non-Members
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
 5. MEMOIRS, 1905, to date. Price varies from number to number Discount of 25% to Members.
 6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1888 3 0
 7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1910 ... 8 0
 8. Moore and Howison's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
 9. Kaqmiraqabdhāmpta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
 10. Persian Translation of Hajji Baba of Isfahan, by Hajji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. O. Phillott. ... 10 0

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-35 @ 1/- each ... 35 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each	14
Nyāyasarāṅg	0
Padmāvatī, Fasc. 1-6 @ 2/ each	12
Prākṛita-Paṇḍitānāṁ, Fasc. 1-7 @ /10/ each	6
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each	8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-3, Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	8
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	0
Parikṣamukha Sūtram	0
Prabandhaśāntīnāṁ (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	12
Rasarnavam, Fasc. 1-3	12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	10
Saddaśāna-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	4
Samaraseca Kāha, Fasc. 1-4, @ /10/ each	8
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	0
Six Buddhist Nyaya Tracts	10
Sādhya Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each	12
Sāgrta Sūhṛitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	0
Buddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	8
Sundaranandam Kavyam	0
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1-4 each	8
Synṛika Sūtra	0
*Taittiriya Brāhmana, Fasc. 11-25 @ /10/ each	6
*Taittiriya Sūhṛitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each	14
*Tāndya Brāhmana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	4
Tāntya Vāitika (English) Fasc. 1-10 @ 1/4	8
Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	6
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-4; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	2
Tattva Cintāmaṇi Dīdhiti Prakāśa, Fasc. 1-4, @ /10/ each	8
Tattvārthadhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ /10/	14
Tirthacintāmaṇi, Fasc. 1-3, @ /10/ each	14
Trikāṇḍa-Māṇḍana, Fasc. 1-3 @ /10/	14
Tuṣṭi Sūtra, Fasc. 1-5 @ /10/	2
*Upaniṣad-śāstra-prapāñca-kāṇḍa, Fasc. 1-2, 5-13 @ /10/ each	14
Uvāṇagadaśāstra, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	10
Varāṇa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/	12
*Vāya Parāṇa, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-4, @ 1/4	12
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	6
Vṛhat Svayambhū Parāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	12
Yogaśāstra, Fasc. 1-3	12

Tibetan Series.

Amarakosa	0
Baddhastotrāsaṅgraha, Vol. I	0
A Lower Ladakhi version of Kosarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	0
Paṅ-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	0
Rtogs brjod ḍpag khṛti S'hi (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/- each	0
Shor-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	0

Arabic and Persian Series.

Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-4 @ 1/-	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-6, Vol. III, Fasc. 1-5, Index to Vol. II, @ 2/- each	0
Akhbar-nāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	0
Akhbar-nāmah, English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-7; Vol. III, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	10
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	0

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

فصل اول در ذکر آیات قرآنی و احادیثی که دلالت بر محاسن اسپ کند

[illegible]

فصل دوم در شناختن سال اسب و دزدانها

[illegible]

برنگ مدف. و در سال دوم مایل بزردي شوند. و در اوسط سال سيوم شروع در افتادن ثنایا باشد. و تا آخر همين سال بجای آنها دندانهای بزرگ بر آید - و در چهارم همين عنوان واسطات افتاده عوض بر آید - و در سال دیگر رباعیات - چنانکه در آخر سال پنجم تمام دندانهای درازدانه افتاده عوض از آنها دندانهای بزرگ مایل بزردي بر آمده باشد - و تا این مرتبه بسبب کثرت و تواتر دجریه خود عمر اسب از علامات معلوم شده است. و اما مراد از بعد ازین از بعضی کتب این فن چنین مضموم میسود که چون شش ساله شود سرهای دندان سیاه شوند - و در سال هفتم سیاهی ثنایات برنگ عسل مبدل گردد - و در هشت سالگی واسطات نیز بدان رنگ شوند - و در نه سالگی رباعیات هم - و چون ده ساله شود رنگ انگبین از ثنایات متغیر شده کم رنگ شوند - و در سال یازدهم واسطات نیز چنان شوند - و در سال دوازدهم رباعیات - و در سیزده سالگی همه چنان باشد * و چون چهارده ساله شود دو دندان از بالا از رباعیات سفید شود - و در سال یازدهم مجموع رباعیات سفید شود و در شانزده و هفده واسطات و ثنایا را بترتیب رنگ گردیده شود - و در هجده سالگی تمام دندانها سفید باشد و در سال نوزدهم ثنایا میل برنگ خاکستری میگردانند - و در سال دیگر مجموع دندانها خاکستری شوند - و از بیست سالگی تا بیست و پنج سالگی تیرگی دندانها زیاده شود باین ترتیب - که اول از ثنایا شروع شود و آخر به رباعیات ختم میگردد - سال دیگر کجی و سستی در دندانها پدید آید بهمان ترتیب که در سی و دو سالگی مجموع دندانها بیفتد و از علف خوردن باز ماند - و زودتر باشد که اسب باین سن برسد - و در باب این علامات اختلاف بسیار در نسخها بنظر رسیده - و آنچه باعتماد نزدیک تر بود نوشته شد *

سیاه و سرخ^۱ و زرد^۲ و کبود خاکستری^۳ و سفید - و باقی رنگها باینما باز میگردند - یا ازینما سرگوب میشود - چنانکه از ملاحظه تفصیل آن معلوم میشود *

۱) سياه كه عرب انرا ادهم^۱ گویند در كمال تیره‌ی باشد و همچنین آنچه بزرنگ فیل و نارمیش باشد خوب میداند - مدبر بعضی را كه سرخی درچشم داشته باشد كه در آنصورت دیوانه و اكدرین و سرکش میباشد و آنچه در حوالی سوراخ بینی سرخی داشته باشد و شكمنش بزرگی زند كه عرب آبرا احوی گویند نیز خوب میداند *

و از رنگها سرخ - آنچه مایل بسیاهی و یال و دم او سیاه باشد انرا کمیت^۲ گویند - از همه رنگها بهتر است - و در گرما و سرما و نزدن پشه و مگس و زنبور و بیک و گرسنگی و تسنگی و مرض و سختی از همه بدتر میباشد - و آن چند قسم است - بعضی بسیاهی مایل و بعضی بسرخي - و بعضی صاف و بعضی تیره - و غایت در جمیع اقسام آنست كه هرگاه یال و دم او سیاه باشد کمیت گویند - و اگر سرخ رنگین مایل بسفیدی باشد اشقر^۳ و بدترین رنگمای اشقر آنست كه بکل ارمنی^۴ شبیه

¹ *Surkh* is not a stable term : it means chesnut here.

² *Zard* ; in this term are included all duns.

³ *Kabūd-i khākistārī* ; probably a darkish grey. Most old writers agree that there are only four radical colours, red or chesnut, yellow or dun, black, and white.

⁴ *Adham*, Ar., is a stable term : in Persian *mashkī*. *Sigāh* is not a stable term.

⁵ *Iḥwa* appears to be a liver chesnut - the *muhawā surang* or *ḥilqā surang* of India.

⁶ *Kamāqt* "bay" is generally considered to be a mixture of chesnut and black.

⁷ *Ashqar*, Ar., chesnut.

⁸ *Āl i armanī*, Armenian bole.

از رنگها آنچه امزش^۱ باشد یعنی نقطهای کوچک مخالف رنگ
 اصل بدن باشد چندان خوب نمیباشد - و همچنین مدبر^۲ یعنی آنچه
 بجای نقطهای کوچک بزرگ باشد * و جامع^۳ یعنی آنچه بجای آن
 نقطه نامی بزرگ باشد مثل بلنگ بد است + و همچنین ابلق اسب تر
 به قصد روید خورده بود - بآن رنگ اسب جائی دیده اند از
 هزار گل بیشتر داشت و رنگهای مختلف سرخ و سیاه و زرد و سفید
 و غیره داشت - بسیار رنگین بود - در دارالخلافه بسبب آنکه خوشروگ
 بود هر روز مردم برای دیدنش می آمدند و خریداری میکردند * روز
 جشن نذر بندگان حضرت نمود و منظور شد *

چغین مشهور است - ۵۱ اسب نجیب عربی جامع و ابلق نمیباشد *

اینست خلاصه الوان و عربان بجهت شریک از رنگهای مذکور اقسام
 اثبات کرده اند و هر قسمی را نامی قرار داده اند و چون در خوبی و بدی
 چندان فرقی ذکر نکرده اند ازین جهت مذکور نشد *

فصل چهارم در سایر علامات که از اختلاف الوان یافته می شود

هر اسبی که یک رنگ و بی نشان باشد او را بهیم و مصمت^۴ میگویند -
 و سفیدی که بر سر بینی یا لب بالا باشد آنرا رُثمه^۵ و اسب را

^۱ *Abrash*, Ar., 'having pencillings or flecks in the coat of a different colour' is in practice a "flea-bitten grey."

^۲ *Medbr*, probably an error for *mednir* marked with round spots like *dinārs*; the *phūlwārī* of the Hindus.

^۳ *Mulamma'*, is said to mean 'marked with round spots of a different colour': the author, however, seems to mean "dappled," in India *gul-dār*.

^۴ *Muḡmat* or *baḥīm*, Ar., of one colour all over.

^۵ *Rūṭma*, a snip.

ارشم^۱ میگویند - و سفیدی پیشانی اگر بقدر درهم یا کوچکتر باشد آنرا
قرحه و اسب را اقرح گویند - و اگر از آن بزرگتر باشد آنرا غره^۲ و اسب
را اغر گویند - و اگر تا بینی رسیده باشد آنرا غره^۳ سائنه^۴ گویند و سفیدی
که بر چهار دست و پای یا دو پای و یک دست یا دو دست و یک
پای باشد او را تحجیل و اسب را محجّل^۵ گویند *

فکر بعضی از علامات محمود که در احادیث وارد شده * اسبی که
پیشانی و سر بینی و دو پای و دست چپ آن سفید و دست
راست آن همان رنگ اصل بدن و رنگ اصل دوش کمیت باشد
خوب است *

اغر - یعنی بعد از آن مرتبه اسبی است - که غره نداشته باشد -
همچنین اسبی که دو پا و دست چپ او سفید باشد - و دست راست
برنگ بدن که آنرا مطابق الیمین^۶ گویند از هر رنگ که بوده باشد بسیار
مبارکست *

^۱ ارشم - "snipped."

^۲ قرحه, Ar., a star up to the size of a *dirham* (say a shilling).

^۳ غره marked with a قرحه.

In India a star that can be covered by the thumb tip, i.e., that is of the size of a thumb-nail, is called *shira*, while it larger than that it is called *tipal*.

^۴ غره (in Hindustan *tipal*) any white larger than a قرحه, vide supra; *ghorah* is however also a general term.

^۵ اغر "blazed," i.e., marked with a *ghorah*.

^۶ *Gharā qī sāghā* a blaze that extends to the eyes and then flows down the nose in a broad band.

^۷ *Maharā*, Ar., white stockings, i.e., anklets.

^۸ *Muthaq'at qamīn*, Ar., both hind and near fore white, but most Indian writers so style a horse that has both near white. Some Arabic writers, however, take *muthaq* to mean 'dark,' i.e., the main colour.

اگر پدست با هر دو دست آن سفید باشد و پاها سفید نباشد
 آنرا اعصم^۱ میخوانند و بد میدانند اما در صورتیکه دو دست آن سفید
 باشد اگر بیسانی سفید باشد چندانى بد میدانند و اعصم نمیگویند *

و اگر یک پا سفید باشد آنرا ارجل گویند و بد دانند خصوص اگر
 پای راست باشد - اما اگر با آن حالت پدستانی سفید باشد خوب
 میدانند و در اشعار... هست *

و اگر بدست و یک پا در خلاف یکدیگر سفید باشند - یعنی یکی
 از راست و یکی از چپ - بد میدانند و او را اشکال و اسب را مشکول
 گویند *

و اسپى که در سفیدی پدستانی موی چغد سیاه داشته باشد آنرا غره^۲
 یا قرعه شهباء^۳ گویند *

و اگر همچنین بعوض غره خطی سفید از چشم تا سم کشیده باشد
 یا در سفیدی خطی سیاه باشد که راه به بیرون نداشته باشد این هر سه
 قسم را بد میدانند * و اسب چشم بدون خصوصاً که یک چشمش کبود باشد
 آنرا اخیف^۴ گویند و همچنین اسپى که بر زبانش خط چند سیاه یا
 اندرون دهان یا بر خصیه یا بر سفیدی چشم نقطهای سیاه باشد یا در

^۱ اعصم "with one or both fore legs white": properly only so styled if it has no *ghurrah*. If it has a *ghurrah*, it is محجل or "ankled," and not اعصم الیمین. اعصم with off fore white, the *chap* of India and Persia, and اعصم الیدین with the near fore white, the *gul-dast* of India: اعصم الیدین with both fore white appears to be the same as مطلق الیدین, according to the meaning given by Indians.

^۲ مشگول *tit*, "hobbled" with one fore and one hind on opposite sides white.

^۳ غره شهباء *ghurrah shahbā*, a broken blaze or star (*vide* p. 9, notes 2 and 3), i.e., a blaze, etc., with coloured hairs in the white. In India called عشب "scorpion."

^۴ اخیف *akhīf*, Ar., with one wall-eye, the طاقی of India.

سیاهی چشم نقطه‌ای سفید یا بر خصیه موهای سیاه داشته باشد -
و همچنین اگر بعضی از تارهای موی دمنش سفید و باقی بزرگ دیگر
باشد همه را بد میدانند - و بعضی گفته اند اعصم آن سمش سفید باشد
بد است و الا چندانی مکره نیست و اسپیدی آن بر سینه اش بقدر
..... یا بیشتر و با کمتر خطی سفید باشد دوزخ مبارک است
و الله اعلم *

فصل پنجم در ذکر آنچه تعلق به پیشت و اعضا دارد

دوش میباید راست و نهد چون گوش اندو باشد و نهدی بلند و از
بکدیگر دور و تنگ سوراخ باشد - و اندرونی بر سر نباشد و سرش بطرف
راست یا چپ مایل - و بیخوش سست نه مریئه که مایل بافتن باشد - و
بلندی استخوان میان دو دوش نه متصل رسن موی کاکل است بلند - بیسای
بی دوش است و چون بیسای شیر و گاو پس و دو مهر و رنگی آن در استخوان
بالای چشم است زاده بلند باشد - و جسم در چند سیاه و سفید باشد
مانند جسم اهو بهار است - و در وقت نگاه کردن باید نظر را ماند و جسم
را کشاده دارد و نهد اند - و اگر بعد از تعاب و ماندی بسیار چشم را تنگ
و نظر را افتاده دارد - و یا بیک چشم نگاه کند و روی را بجای آن چشم
مایل دارد چندانی عیب نیست - و پاک چشم رفیق و تنگ داند و اگر
غلیظ باشد مریئه آن هنگام چشم بستن دشوار یک دبار رسد عیبی عظیم
است - و باید که نور نظرش ضعیف نباشد و شبخور نباشد و بینی راست
و بی دوش داید و هیچ وجه بر آمدن و موهنگی نداشته باشد
و سوراخها در چند کشاده و نزدیک نهد بدو نباشد - و اگر با یک

و بلند - و دهان فراخ - و موضع بر آمدن دندانهای آخرین اضراس^۱ قوی
و پهن باید - و میان لب و پیشانی هر چند دور تر و صفحه رو کشیده تر^۲
باشد بهتر است - و مجموع سر و روی بی کوشش و نازک پوست و بلند
و افراخته^۳ و فرجه^۴ میان دو استخوان زیر دلو فراخ باید چنانچه دو انگشت
سراسر دزد^۵ - و از دردن جای که بسر پیوسته است - ۸۱ عرب انرا نائقی^۶
دویند - بلند باید که ادر آنجا بلند باشد تمام دردن بلند خواهد بود - و دردن
هر چند بلند تر است بهتر است - و موی یال نیز بلند باید - و در
لحشت پاره بر دو طرف دردن میباشد آنجا که موهای ضعیف یال بر آمده -
هر چند قوی تر باشد بهتر^۷ و دلیل قوت کردن خواهد بود - و کردن بقدر
پهن باید نه زیاد - و اسپه^۸ که کردنش کوتاه و کرد باشد معیوب میدانند *
..... دردن از پشت افراخته تر و بلند تر باشد و اگر اصل کردن تا میانش
افتاده باشد مذموم است - و برآمدگی که در آخر یال است بلند^۹
و از شانه دور باید - و شانه پهن باید - و پشت کوتاه و پر کوشش و افتاده
و سخت باید - چنانکه ادر دست زند پشت را نه دزد^{۱۰} و کفل با پشت
پیوسته باشد - در مادیان ران کوتاه و در اسپ نر بلند باید و ران و کفل
پس و پر کوشش چنانچه رانها از یکدیگر دور باشند - و دو طرف کفل یکسان
بمرتبه^{۱۱} که هیچ یک بر آمده تر از دیگری نباشد - و استخوان دم کوتاه
و موی آن بلند باید - و مکروه است که دم را بیکطرف مایل دارد و علت

^۱ فِراس the grinders; pl. of فِرس.

^۲ i.e., the head should be long and the line of the forehead and nose viewed in profile straight?

^۳ افراخته seems to mean "held high."

^۴ فراق Ar., the place of junction of the neck with the head.

^۵ Apparently the top of the shoulder-blades.

^۶ This apparently refers to the withers.

^۷ پشت را دزدیدن; the author means "shrink, or crouch."

این بعدادت باشد - و همچنین مکروه است که دم از کفل بیرون آمده باشد^۱ و این در اصل خلقت باشد - و زیر کردن آنجا ده سینه بند دزد پهن باید و اصل سینه نیز پهن و کشاده و پر باید - و دو گوشت پاره که از دو طرف سینه بر می آید هر چند بیرون آمده باشد بهتر است و بر آمدنی هر در یکسان باید - و استخوانهای پهلو^۲ قوی و بیک دیگر پدوسقه و شام کشاده و کشیده باید - و دو خصیه مثل یکدیگر باشند و بسیار بزرگ نباشند و ادریکی بزرگ تر باشد از دیگری با در اصل یک خصیه داشته باشد معیوب است و ذکر بلند معیوب است - و استخوان بازو که میان شانه و ساعد^۳ است کوتاه و استخوان ساعد که با زمین دراز بازو است و ذراع نیز دوپند قوی و بلند و بی دوشست چون ذراع سگسنازی باید - و باریکی که میان استخوان ذراع است کوتاه - و استخوان ساق پا^۴ نیز کوتاه و بی دوشست باید - باریکی میانش بلند و همچنین بالای ساق بلند - و چغین بقفه اند^۵ وسط ساق پا را ادر از بیش ملاحظه کنند باریک باشد و ادر از پهلو نه بینند پهن نماید - و ادر از عقب نظر کنند متوسط باید^۶ و رانوها در بزرگی و کوچکی یهسان و موی اخر ساق سیاه و نرم و خردان دست و پا ده عربان بسع^۷ دوپند قوی و کوتاه باید و سمست نباشد چنانکه سم کاهی بطرف راست و گاهی بجانب چپ مایل شود این عیب در پا بیش از دست میباشد - همچنین باید رسغ راست در سم نباشد بلکه بقدر خمیدی داشته

^۱ Author's meaning not clear.

^۲ *Estak wān-i pahlū* = *danda*, P., the ribs.

^۳ ساعد and ذراع; by these, the author means the cannon-bone called *وظیف* in Arabic. According to Arabic books on horses, however, ذراع is the forearm between the knee (*دکده*) and the elbow (*مرفق*)

^۴ *استخوان پای* = bone below the hock.

^۵ *چغین*, the hock, should be well let down.

^۷ *بسع*, Ar., and *خردان*, P., a pastern.

باشد و این راستی در پا چندانی عیب نیست - و سم پهن و سیاه و پهن
 دهی باید - و سورش بطرف راست و چپ مایل نباشد - و اگر پیش سم
 بلند و عقبش تنگ باشد مذموم است و از نوشیروان منقول است که
 دغنه بهترین اسپان آنست که سه عضو دراز و سه کوتاه و سه عریض و سه
 غلیظ و سه وسیع و سه صافی و سه سیاه باشد اما سه عضو دراز دوش
 و دردن و رانها ست - و کوتاه اسدخوان دم و خوردگان و پشت - و پهن سیفه
 و گردن و پیشانی - و غلیظ موی کاذل و عصب دست و پای و رانها -
 و وسیع سوراخ بینی و زیر گردن و شکم - و صافی موی یال و پوست اقل
 و اعل سم - و سیاه چشم و لب و سم است *

فصل ششم در آنچه متعلق است به اندام

هر اسپی قابلیت تربیت دارد - مگر آنچه مهر^۱ از چشم و بینی
 نداشته باشد و آن دو نشانه است در دست و بر^۲ بازوها از طرف اندرون
 و دو نشانه در پای نزدیک زانو از طرف اندرون مانند چرمی ده آتش
 دیده باشد سخت و بهم کشیده و انرا بپندی^۳ پر^۳ کویند * و از کتب این
 من چنین معلوم میشود آنها اثر چشم و بینی است - ازین جهت که کره
 وقتی که در شکم مادر است سر خود را در زیر شکم خود دارد چنانکه
 چشمها در میان دستها و بینی در میان پاها واقع میشود - بدین سبب این
 نشانهها بهم میرسند * پس اگر این نشانهها و علامتها چنانکه مذکور شد نباشد

^۱ مهر the "chestnuts", apparently the author's term only; possibly incorrect.

^۲ Bar ī-- "near to--"

^۳ Indians call the "chestnuts" *par* or "wing." The horse was, according to the Hindus, originally a winged animal, and Indian saïses believe that the chestnuts mark the place where the wings were cut off.

معلوم میشود که در شکم مادر بر حالت طبیعی نبوده و قابل تربیت نیست *

و دیگر از علامات نجابت آنست که بلندی رو از میان سر و سوراخ بینی تا میان هر دو چشم مساوی باشد و اهل هند درین باب (۱۵) امام تمام دارند و آنرا نشان عمده در خوبی میدانند * دیگر از علامات آنکه بلندی بودن (یعنی از محل رستن موی کاکل تا سر دوش که آخر بال است) مساوی باشد با مجموع پشت و کفل (که اول آن سر دوش و آخر آن محل فرو رفتگی دم است) * و در وسعت سوراخ بینی بزرگ و بسیار عمده اند که در دیدن از نفس زدن عاجز نشود و گاه باشد که آب تمام خلقت خوش صورت را بدین علت بدی شگافند^۱ و بد هیئت دهند - و در وقت دیدن باید که دست را بلند کند چنانکه بسوختن دشمن تازگ نزدیک شود اما بشرطی که سر سم از مقدار بلند نسود بلکه او بخندد باشد *

فصل هفتم در حوایر

در پیچشی که در موی دم میرسد باعتبار شباهت آنرا دایره گویند و دایره در چهار موضع با اتفاق معلوم و شوم است اول میان سینه دوم سر دوش یا حوایی آن سیوم دو طرف ران از چپ و راست آنجا که گاهی آب دم خود را میزند یعنی نهیاده چهارم میان پیدایی * چنین گفته اند که اگر در میان پیدایی یک دایره باشد خوب است - اما اگر دو دایره باشد بسیار بد است * و دیگر

^۱ The nostrils of asses are very frequently slit open.

^۲ موضع گذاشتن نعلی ، where the girth passes under the belly.

Da'udh, Ar, *pach*, *P* (*pach* in India) and *bhūmarī*, etc., Hindi, a 'beather' or whorl in the coat of a horse.

دو دایره که در اسب میباشد مکروه نمیدانند - و طایفه از متأخرین گفته اند بر دو استخوان که از طرف راست و چپ زیر گوش برآمده اگر دایره باشد بد است و در بالای پدیشانی زیر موی کاکل اگر دو دایره باشد بسیار خوب است - و اگر یک دایره باشد یا اما در آنموضع دایره نباشد بد است - و چنانست که گویا اسب یکچشم یا بی چشم باشد * و اگر در گردن دایره باشد و آن در بدوش نزدیک تر است مکروه است و اگر بسر یا بسینه نزدیکتر است بهتر است * و در زیر گردن بر اطراف سینه اگر دو دایره باشد مبارک است - و در پهلو آنجا که پای سوار میباشد دایره مکروه است ، خصوصاً جانب راست - و بر ذراع از طرف بیرون باندرون اگر دایره باشد بعضی مکروه دانسته اند * و اسب وقتی که بسته است - اگر سر را بجانب راست و چپ اکثر اوقات حرکت دهد بد میدانند^۱ - و اسبی که بر دو جانب گردن یا سینه خود داغ فرورفتگی داشته باشد^۲ مبارک است * و از اهل هند منقول است که دایره زیر موی کاکل را خوب میدانند و همچنین اگر بر لب بالا دو دایره نزدیک است بیکدیگر خوب میدانند * اسبی که بر روی و سینه اصلاً دایره نداشته باشد بد میدانند - و نیز همچنین دایره ذراعیه^۳ و زیر گوش را بد میدانند - و اگر در زیر چشم یا زیر زانوی دست و پا از طرف اندرون یا بر لب زیرین دایره

^۱ i.e., 'weaving.'

^۲ Apparently the Prophet's thumb-mark *nishān-i angusht* (in the Panjab *angūṭhā*). The horse the Prophet rode is supposed to have had this mark, which is, in the Panjab, considered auspicious or otherwise according to its size. The mark is supposed to be peculiar to Arabs, but it is occasionally found in walers. Vide Phillott's translation of the *Faras-Nāma* of "Rangin."

^۳ *دائرة ذراعیه* the author means a feather on the cannon bone, but vide note 3, p. 13.

باشد محکومه میدانند - و دندان بلند که از لب بلند تر باشد با آنکه دو دندان از سایر دندانها بلند تر باشد نیز بد میدانند و همچنین اسپی را که بپهوده دست بر زمین زندند میدانند *

فصل هشتم در بیان اقسام اسبها

بدانکه بهترین اقسام اسبی است که پدر و مادرش عربی اصیل باشد و اسپان طوایف عرب چندانسی از یکدیگر تفاوت ندارند * ابلق در نرخی بسیار و در عربی کم است ازین جهت که نعل و مادیان در وقت ازدواج ادر نوبه و دشت و بیشه و آب و سبزه و این قسم امور رنگارنگ در نظر دارند نطفه نیز بالوان مختلف صورت می پذیرد * عربی را همین رنگ روان و محروای هموار یکسان در نظر است - نطفه جز بیک رنگ صورت نه بگردد و گفته اند ادر کسی رغبت به تحصیل ابلق با ماع * یا محجل * داشته باشد باید که در وقت ازدواج جامه با چربی رنگارنگ بهفتی که اسب را بآن آغختی باشد بطورینی که خواهد در نظر اسب بدارد * آن معنی وسیله اختلاف الوان گره میشود و اسپان درکی است رهوار و بعضی تند دهنده میشوند چنانکه دل دردد اند که یابو در دو شب و یکروز نوک فرسنگ تاخت درده *

* In India a horse with long projecting tusks is *qu dānt* or "elephant toothed." If the tooth are prominent, or uneven, or deficient, or if the horse is underhung, it is *shur dandān* or "camel toothed." If "overhung," it is *talī-dahan* or "parrot-mouthed."

* *Fahl*, an entire horse, also a stallion for breeding purposes.

المع note 3, p. 8

* *ḡāḡ*, note 2, p. 9

* The term *ḡāḡ* "a pony" in Persia generally implies a coarse-bred, under-sized pony or pack-horse. The Indian word *tālū* is coming into use amongst Persians.

فصل نهم در فرق میان خوبی مادیان و فاعل

و در بعضی اوصاف آنها از صفات ذمیمه آنچه فاعل ازین مذکور شد
از شکل و اندام و علامات و علامات میان هر دو قسم است - مگر بلندی
و کوتاهی دردن در مادیان آنقدر عیب نیست که در اسب نر - و میان
دوران مادیان تنگتر بهتر است چه اگر فراخ باشد پاهایش سست خواهد بود *
دیگر بسیار خفتن در مادیان عیب است و اسب نر اگر بسیار خوابد و در
خواب ناله کند پسندیده است - و همچنین در علف خوردن فاعل باید
آهسته آهسته خورد - ساعت ساعت سر برداشته زمانی توقف نند -
بخلاف مادیان که باید علف را بزودی بخورد و توقف نکند - و در ترجیح
یکی این دو قسم بر دیگری از هر طرف سخنان گفته اند و آنچه
بتحقیق بیوسته و از قدما منقول است آنست که در غارتها و شکارها و سایر
مواضعی که اختفا و پنهانی مطلب باشد مادیان چون شیهه کمتر میکنند
بهتر است - و در صف جنگ یا قلعه گیری فاعل مناسب است چه قوی
و چنده تر و تند تر میباشد - و در مشقتها و زحمتهای بیشتر اسب
خاصی باید ازین جهت که مبر بر تکمیل محنت و زحمت بیشتر دارد -
بزعم فقیر اسب نر بمقتضی آیه *لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِیِّ* و آیه *وَلَيْسَ*
الذَّكَرُ كَالْأُنثِیِّ بهتر است زیرا که خوش حسن است * و سردارانرا نشاید
که بر مادیان سوار شوند چه باعث خجالت راکب گردد - هر اسبی
بجانب او شیهه کند - و بسا باشد که انداز پریدن^۱ کند *

apparently try to cover. انداز پریدن کند ۱

فصل دهم در اخلاق ذمیمهٔ اسب

اکثر اقسام اسب خصوص فعل اخلاق فاحش می‌دارد که بعضی از آنها بمعالجه و تدبیر زایل می‌شود و بعضی قابل علاج نیست و چون در شناختن اسب معرفت عیوب از ضروریات است سبب جمعی درین باب مدکور می‌شود - از انجمله اربی و کوربی و انگبی - و اینها معلوم می‌شود اگر اسب از اوارها و اشکال پهب متاثر شود - و اگر سادان بیند شیه نکشد * و از جمله عیوب نیز آنست که چپ باشد یعنی در داخل شدن ابها یا بر آمدن بر جای بلند دست چپ را بیند ندارد ^۱ * و از جمله عیوب اسب آنست که شتر موطه و خرسم و اسدر دم ^۲ و ماده رو ^۳ باشد و این عیوب اکثر در خلقت باشد * اما آنچه حادث می‌شود اول حروپ است که از همه بدتر است و آنجنان باشد که در موضعی دانستند و هر چند تازیانه زند حرکت نکند * دندک در سفاکی که از اکثر چیزها دم مد * و دیگر دندان کرفان و لکد زدن - و ناله باشد که چون سباع شود * در انامی که بندگان نواب صاحب و قبله به اجمیر در سرف مدده می‌رودند اسبی از طوبله در راه رها شد و بک نفر را بازو بدندان شکست و دندکها شانه چاود

^۱ *Chap dact*, "left footed," by this the author means entering water or its table with the left foot first. Old-fashioned Muslims start on a journey by advancing the right foot first. Amongst Indian, Afghan, and Persian horse-dealers *chap* or *chap dact* signifies have the off-fore white, unlucky. In India a horse having the near fore white is *gul dact* "flower-footed."

^۲ *عسر دم*, "عسر دم", meaning of term obscure.

^۳ *khur am* or *khay-sunat* "a shoe-foot," i.e., with upright hoofs: the term implies tripping.

^۴ *Asb dam*, "mule-tailed" in India *Asb dam* or "mule-tailed," i.e., with the root of the tail thin, covered with short and curly hairs.

Mulchun "mule-foot" amongst Indian and Afghan dealers means having the chest and narrow forehead.

^۵ *عسر دم*, "عسر دم", from Arabic عسر, phlegm.

غرض چند کس را بیم جان کرد - بعد معروض بموجب حکم کنند *
 و دیگر سرگشتهی کردن چنانکه دهند لجام را بدندان گیرد و باز نه ایستد
 و گاه حرکتی ناخوش کند و سوار را مستغرق بر افکندن گرداند * دیگر آنکه
 در رفتن یا دودن بجادب راست یا چپ میل^۱ کند * و گاه باشد که
 بر دو طرف رود و هیچ وجه درست نرود * دیگر شوموسی^۲ و آن منع
 کردنیست از سواری - و گاه این معنی نسبت با یک شخص خاص باشد
 بسبب عداوتی - چنانکه اسب مندرلی^۳ ابلق ترکی بود و فقیر میل
 تمام بسواری او داشت زیرا که در حسن رفتار و جمال بی نظیر بود *
 روزی بسبب زجر رمیده خاطر شد و همیشه منع از سواری میکرد
 و بسماجت سوار شدن میداد و دیگری را منع از سواری نمیفرمود * و دیگر
 منع زین یا لجام کردن و مضایقه در نعل بستن * اما اکثر اسپان بد نعل
 فوی و سخت سم میداشند و تاب ریاضت میدادند * دیگر عثار^۴ که آنرا
 سکندری^۵ گویند و این از سستی دست و پا یا از کاهلی باشد - و گاه این
 علت از امراض سینه باشد * دیگر خفتن در آب یا ریگ روان * روزی
 سرکار بنده نواب صاحب غفران منزلت از رودخانه گذشتند - اسب
 عراقی کمینگی در زیر سواری بود - در وسط رودخانه یکبار نشست - بعد
 بر آمدن بکنار فبح فرمودند * دیگر بسیار افساندن دم و گاه باشد که در
 آلودگی در بول و سایر کثافتها این حرکت بیشتر واقع شود - و بعضی

^۱ i.e., boring; in Hindūstānī *ek-bāgū*, adj., lit. "one-reined."

^۲ شوموس Arabicized form of چموش, P., vicious, of horses.

^۳ مندرلی ابلق a skewbald, i.e., dun and white. *Ṣandālī* the colour of light sandal wood.

^۴ عثار subs., Ar. and سکندری, P., tripping; the latter word in modern

Persian is often used for tripping and falling.

^۵ *Khuftan* here means lying down. Indians believe that rearing foals on buffalo milk causes them to lie down in water.

احولی^۱ را از جمله عیوب شمرده اند - اگرچه بدنامست اما جمعی اسب
احول را مبارک میدانند و میگویند دلیل احول بود و الله اعلم *

فصل یازدهم در متعلقات ازدواج و تربیت کوه تا هفتم سواری

فحل و مادیان هر دو در عیب و خوش رنگ داید - اگر بفرسالت داید،
بهدر است - و مادیانرا پیش از آنکه سال حسامه رسد فحل یابد، اوکند -
ازین حجت که مغز اسبخوانس در سال سیم موی میبرد * و اسب از آن
سال سیمو حمامه ناشد تم مادیان ناص میباید و هم کوه ضعیف و بی
موة خواهد بود * و باید که اول مادیانرا چند روز سواری کنند چنانکه اندک
میلی بلاغری کند و بعد از آن فحل و مادیانرا مکرر بدینگونه نمایند تا
هنگامی که اثر رغبت از هر دو جادب ظاهر گردد - آن وقت بیاید ازین -
و بعد از هفده ادر راغب باشد باز بجهانند و همچنین تا سه بودت * ام
در یکی ازین موازب مادیان باز درمیدانند و بعد از آن فحل را سه سیم
میپسود و علامتش است که رجب داید و فحل تا اوج شود
و علامت دیگر آنکه سر پستانها سبزه شود و حقیق دانه اندک ادر در اول
از جادب راست از دندان شروع در ورم و بیاضی کند که خواهد بود
و الا ماده *

از رومیان مأخوذ است که در وقت اجتماع ادر از جنوب نوزد *
ماده صورت می نهد و نیز از ایشان نقل شده که مریض اوقات حدس

فصل وگندن چار ماه است - کانون الاخر و شباط و آذر و نيسان^۱ است که پنجاه و يکروز بعد از نوروز جلالي بانجام ميرسد * و فارسيانرا اعتقاد آنست که بهترين فصل از بيست و دوم اذر ماه است و بيست و سيوم اسفند است و ظاهراً اين معني نسبت بسوردي و درمي بلاد متفاوت ميباشد * و ضابطه آنست که ملاحظه نمايند که در وقت اعتدال هوا و اول دميدن علف متولد شود * و مدت حمل بانفاق کمتر از نه ماه نميباشد و در اكم آن خلاف کردند - بعضی يارده ماه و هشت روز گفته اند و جمعی يازده ماه و يازده روز - و طايفه دوازده ماه تجويز کرده اند * و گره هرچند بيشتر در شکم بماند قوي تر خواهد بود * بايد که در آن مدت ماديانرا ندانند و سواري بسيار نکنند و بهيچ وجه زحمت نفرمايند - و بعد از تولد بستر آنست که يک سال شير مادر بخورد - و اگر بسبب آبستني يا مانعی ديگر ميسر نشود بشير حيوانی ديگر پرورش دهند * و بعضی خرما نيز دهند * پس ادر خواهند بزودي فروه و قابل سواري شود و رنگ بدن و مويش صاف گردد شيرکار دهند - و ادر غرض سبكي و روندگي باشد شير يوسفند - و ادر قوت و سختي استخوان مطلب باشد شير شتر * و بعضی در همان چند روز اول بعلف عادت دهند و بعد ازان که استخوان بقدر سخت شده باشد جو سيدهند ازين جهت که ساير حبوب سبکتر است - و بعضی زرت^۲ ميدهند ازين جهت که قوت بيشتر دارد و استخوانرا بزودي

January, کانون الثاني or کانون الاخر^۱

شباط February.

آذر March.

April: these are Syrian months. 1: ar. آذر, however, is a month of the ancient Persian solar year, corresponding to about 21st November to 21st December.

قوي کرداند - و هر قدری که چو میدهند ادر رت دهند نصف آن باید داد * و بهترین تربیت های کوه آنست که زمینهای سخت و سنگلاخ اندک که دشوار باشد از عقب مادر بدوانند که سم و اسبخوازش بصلابت و سختی بدر آید و اگر متوسط الحاقه باشد یعنی بسیار قوي و ضعیف نباشد یک سال و نیم سواری نباید در بعد از هجده ماه شروع در سواری کنند چه اگر قبل ازان سوار شوند دست و پا سست و مزاج ضعیف میگردد - و اگر ازان مهتد تأخیر کند سر سخت و دست و پا سنگین میشوند * و بعضی گفته اند مادیانرا در چهارده ماهگی سوار باید شد و اگر زیاده ضعیف یا قوي باشد تأخیر با تقدیم سواری جایز است *

فصل دوازدهم در آداب سواری

اول که زین بر پشت کوه گذارند هر چند تنگی و بدخویی اند پسندیده است ازیں جهت که علامت سختی و توانایی است و ادر در آفتوت بدخو نباشد سست و کاهل خواهد بود و اگر زیاده سبب تنگی جول^۱ بر دست و پا و کمند بر گردن کنند و ادر در زمین هموار میسر نسود میان آب عمیق برده بجولا و دمند متعبد سازند - و در سه روز اول بی آنکه کسی سوار شود قدری راه بگردانند و هر روز مقداری بیفزایند - آنکه شخصی کوچک سبک صاحب وقوف سوار شود چه ادر در اوایل سواری شخصی سنگین برود تنبید دست و پا و پشتش سست شود و چندان ترقی نکند - و باید آهسته براند آفتدار که دشوار نباشد و هر روز قدری بر مسافت زیاده کند و بعضی روزها اسب را سست فرمایند و سوار نشوند.

^۱ جولانه، letter corruption of جولانه vulgar for جولانه.

Sust, weak.

و این امور نظر در ضعف و قوت کرده مختلف میشود - و عذر را سست باید گرفت که بیعی طرف مایل نباشد و زیاده سست نباید داشت و سخت نباید کشید - و باید که میل و اعظمک سوار بر ران و رکاب بیشتر باشد و خود را بر پشت اسب سبک دارد و بعقب میل نکند مگر در مسافتی پست و از هر چه کمره ریم کند بآهستگی نزدیک آن باید برد و گلا باشد که درشتی نیز باید کرد - و از مواضع بلند و جاهای وسیع مانند جد اول و غیر آن بجهانند - و در اثنای رفتار باز ندارند که باعث حرونی^۱ خواهند شد - در هر باب مدارا و حکمت باید کرد تا هذامی^۲ که رفتار آیدیه^۳ بیاموزد - و علامتش آنست که پاها را بجای دست رساند یا گذارند و هر چند بیشتر گذارد بهتر است - و چون درین رفتار چابک شود گاهی باید دوانید و در دودن تعلیمها باید داد که از راست و چپ بکردن و باندک اشاره بایستد * بعد از آنکه در آیدیه تند شده و دودن را بعد کمال رسانیده باشد تعلیم پویه^۴ باید کرد و آن مرتبه ایست که از دودن نه بعد کمال است - و نیز گرگ دوی^۵ باید آموخت و آن میانه رفتار و دودن نیست - و این دو قسم بر مسافتی دور که قطع آن بزودی مطلوب باشد ضرور میشود ازین جهت که دوانیدن در آن قدر مسافت باعث هلاک اسب میگردد و بر رفتار هموار^۶ راندن فرصت وفا نمیکند - و در هر مرتبه از رفتار باید که حفظ آن مرتبه نمایند و هیچ یک را با دیگری آمیخته نسازد * و دیگر تعلیمها که در جنگ ضرور میشوند باید کرد - مانند گردشها و جستنها

^۱ *Harūnī*, subs., P., "jibbing," from حرون Ar. adj.

^۲ *Ebiya*, Hindī, a term now obsolete; it was a kind of amble, not so easy to the rider as *yurgha*; vide trans. of the *Furas-Nāma* of Rangīn. A few old horse-dealers still remember the word.

^۳ *Poya*, a canter or a very slow collected gallop.

^۴ گرگ دوی, (*lit.* wolf-run) 'lope.'

^۵ رفتار هموار, an even amble, an amble without breaking into a fast gallop ?

و ایستادن‌ها - هر یک در جای خود * و آلات تعلیم چهار چیز است -
 عذان ازین جهت که بد هفت پیوسته است - و رکاب - و چوب تعلیمی -
 و تازیانه * اما در ایبیه عذرا درشت باید داشت و گاهی با رکاب با چوب
 تعلیمی اندک اشاره باید کرد که بقدر خبردار شود و فطره^۱ را تغذی دراند -
 و اگر غلط کند در روش - با اشاره عذان آگاه گردانند - و در وقت پا گذاشتن
 بر رکاب بگویند - بِسْمِ اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا
 لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْدِيْكَ لَوْلَا اَنْ هَدَانَا اللَّهُ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا
 كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * و در کتاب کافی و تهذیب از سید و سید کایمات علیه و آله
 افضل الصلوات روایت شده که هر کس^۲ در وقت سواری این کلمات را
 بگوید محفوظ میماند او - و چهار پای او - تا هنگامی که فرود آید *

فصل سیزدهم در آزاله اخلاق ذمیمه

آنچه قبل ازین از صفات و اخلاق مذمومه مذکور شد، چون اکثر از
 نا شایستگی و بیوقوفی سوار حادث میشود چاره آنست که بملاحظت و
 درشتی در دفع آن سعی کنند^۳ و آن عادت را بالکلیه موموشند - و اگر
 اسب از فروبی ... بر ریاضت و سواری زایل گردانند - و بعضی اسب را که
 حرونی کند و در یک موضع نایستد آهن پاره گرم کنند و در سر ذکر یا ناف
 او گذارند که بترسد - و گاه باشد که سواری یورقه^۴ نفع کند * و شیخ جلیل
 القدر علی بن طائوس علوی در کتاب امان الاخطار نقل کرده اند که این
 آیه را بخوانند و بر گردن اسب حرونی بیابیزند و در گوش آن بخوانند

^۱ *طهره* error for *طهره* *طهره* کردن or *طهره* *طهره* etc., in diet, "to make
 pure."

^۲ *طهره* or *طهره*, some variety of the amble. By *طهره* the author seems to
 mean a slow amble. In Persian *طهره* is used of the ordinary donkey amble.

أَرَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِمْسَاتٍ أَيْدِيًا أَنْعَمًا فَمِمَّا يَبْلُغُونَ وَلَدَلَّاهُمَا لَيْسَ
فِيهَا رُكُونٌ * فَمِمَّا يَأْكُلُونَ *

دیگر سرگشتی و دندان گرفتن - اگر بتدریج زایل نشود چاره آن کردن
دندان و خصی^۱ کردن است * و بعضی اسپان سرکش را گفته اند که یک
موسه پشت زیاده بر اسپان دیگر دارد که از دوآیدین آن مهره بدر آید و
چندان میدرد حتی که سوار را می اندازد و این قسم قابل علاج نیست -
و در شومسی^۲ نیز لطایف تدبیرات تاثیر میکند * بعضی اسپان مانع
الانزول میداشند یعنی هنگام فرود آمدن حرکتهای ناخوش میکنند که مانع
فرود آمدن سوار باشد - و اکثر علتهای آنست که زخمی در پشت داشته
و هنوز چرنش پاک نشده ظاهرش بعم آمده است - و آن چرک دران
میان مانده - بسبب خارش پشت از حرکت سواری اسپ را خوش
نمی آید و مانع فرود آمدن میشود - و علاجهش آنست که زخم را بشکافند
و هر کثافتی که داشته باشد بیرون آورده بتانوانی چغد که در معالجات
مذکور میشود به سازند *

و منع از نعل - اگر علت آن از ناشایستگی باشد که از آغاز رمیده
و ترسیده بلطایف چاره کشوند - و اگر سببش خشکی و سختی سم باشد
دوسه روز به شیر چرب کنند که در تراشیدن دشوار نباشد و نشکند - و
زیاده از قدر ضرورت نگیرند * و از جمله آداب نعل بستن آنکه اگر سم اسپ
بیکطرف مایل باشد از آن طرف زیاده تر بگیرند و از جانب دیگر کمتر -
و نعلی که اطرافش متفاوت باشد به بندند چنانکه طرف قوی از نعل

^۱ خصی کردن ; this term is generally used for goats and cocks, but is also sometimes applied to horses.

^۲ شومسی vide p. 20, note 2.

پنجابی که کم درفته اند افند و طرف نازک سجادی که زیاده گرفته اند .
و گفته اند که اگر چند نوبت چنین کنند آن کجی راندل شود - و در
سکندری^۱ اگر علت آن کاهلی باشد البته باید کرد *

و در منع لجام - مکرر دهغه را نمک الوده کنند * و در تابی مذکور
است که هرگاه رم کند تا منع از لجام نماید این را - را بدوش او
بخواند - اَوْعِزْ دِیْنِ اللّٰهِ تَبْعُوْنَ وَلَهُ اَسْلَمَ مَنْ فِی الْمَمَوَاتِ وَالْاَرْضِ طُوبٰٓا
وَ كَرْهًا وَ اَلِیْهِ رُجْعُوْنَ *

فصل چهاردهم در آداب آب و علف دادن

چون اکثر اوقات نریت اسب در اوایل ایام سال انجام میگیرد
و بسبب ریاضت و سواری اسب لاغر میسود علف تازه دادن فایده
کردن و هر سال اولاً قبل روز علف دادن اخلاط واسه را دفع کنند و اگر
مدن و موی را عاف و روشن میگرداند و نابد که علف بسیار ناله باشد چه از
درشت یا مایل بخسبی شده باشد چندانکی فایده ندارد - و بدین سبب
علف را در موضع مختلف که هوای بعضی سرد و بعضی گرم باشد
کاشت تا در تخم کاشتن نندمی و ناخیزی نمایند که مردمان هرده میسود
باشد - و پیش از بر آمدن آفتاب درزرد که شبنم بر آن باشد - و مدام در
نوبت آنقدر که بیک دست توان کپوت نمایند چه اگر یک نوبت در روز
دهند زود سبو و دل زده خواهد شد * ناله با و درمی رنگ نابد داد *

^۱ here mean simply "tripping," but in modern Persian at any rate it often implies falling as well as tripping.

* In the north of India horses are usually "soaked" in the Spring by being fed on green wheat or green barley for forty days. There are two systems, *kalā'ā'ā'ā'* and *kalā'ā'ā'ā'* - and translation of the *Furā Nāma e Rāqīn*

باعث کوارائی و بسیار خوردن علف میشود و اگر نمک نخورد بمعی و
 جگر بدهند - و در ایام علف خوردن سواری بسیار که باعث رنج و ماندگی
 شود نباید کرد . و بعضی دران ایام جو نمیدهند اما بهتر آن است که هر
 روز پیشین^۱ ده یک یا هشت یک آنچه عادت داشته باشد جو در آب
 دخیسانند تا شام - انگاه باسب دهند * و مادیانرا بیشتر می توان داد
 و در وقت تشنگی آب برف و یخ دهند * و گفته اند هیچ چیز اسپ را
 چنان فائده نمیکند که یخنی^۲ را قیمة کنند و آب یخ آمیخته اندک
 بدهند * و در وقت جو نیز یک دو مشت جو باید داد که باز گرفتن جو
 در هیچ حالت خوب نیست - و اگر یخنی از گوشت خوک باشد بهتر
 است - و در هر مرتبه قاعده آب باید در دهن را مراعات باید کرد چه اگر زیاده
 بدهند اعصاب سست گردد و اگر کم دهند احشا خشک گردد و سرفه بهم
 رسد * و بعضی گفته اند در تا بستان گرم سیر از صبح تا شام سه چهار مرتبه
 آب باید داد و در عتب جو آب دادن البته زبان دارد و باعث قولنج^۳ میشود -
 اما اگر اسپی را چنان عادت داده باشند آهسته آن عادت باید
 گرفت و اگر یک بار قطع کنند بسیار باشد که گلو و جگرش خشک شود
 و قی کند و اگر چنین شود بعد از قی اندکی آب باید داد تا بنشاط آید
 و کلا اندک اندک باید داد آنقدر که خواهش تمام داشته^۴ باشد و هر چند
 کمتر دهند بهتر است چه بسیار دادن تاریکی چشم و کاهلی آورد - و در
 گرما بیفتاب و در راه دور بی صبر گرداند - بخلاف جو که بهتر است یک بار

^۱ Afghan and Panjabi; midday.

^۲ یخنی in India means not only broth but the meat (in lumps) from which broth is made. In Persia *yahnī* is soup with butter in it.

^۳ قولنج a general term for colic.

^۴ خواهش تمام نشده باشد, the author means that the horse's appetite should not be satisfied.

دادن - و بهترین اوقات اول شب است - و بعضی بدو وقت عادت
میدهند و آن باعث امراض میشوند لیکن این بعادت و بلاد بر میگردد *
در هند اسپانرا مهیله از ماش سیاه^۱ موافق ترین غذاهاست و متعارف
هم - غیر این غذای نیست - مگر گاهی در هوای گرم آرد جو که ارداره
کوبند میدهند - و اگر زحمتی رسیده باشد در آن شب جو را کمتر از عادت
باید داد خصوص در اسپان فربه - و همچنین هر اسبی را که بسنه باشند -
و چندانی حرکت نکند - در هفته یک شب جو کمتر از عادت باید داد -
که نفع بسیاری دارد *

فصل پانزدهم در خدمت گاری

زیر دست و پای خشک و نرم و نگون باشد یعنی موضع پای را
بلند تر از موضع دست سازند تا همگی میل و اعتماد بدن بر دستها باشد
و هر روز دو مرتبه تیمار کنند بغویی که هر کثافت و دردی که درین موجب
باشد زایل شود - و در ضابطه آب و علف اهتمام تمام نمایند و دو ساعت
پیش از جو هیچگونه کاه و علف ندهند که جو را برفد تا تمام بخورد و
بهوای مختلف عادت باید داد تا از سرما و درما پاک نداشته باشد - و در
زمستان بعد چند روز چوب گر صحرایی^۲ در امطبل داید سوخت چنانکه
دردش بدمناغ چهارپایان رسد که نفع تمام دارد *

^۱ ماش سیاه : *māsh*, H., is a kind of pulse, of which there are two cultivated kinds, one with black seeds, the other with smaller green seeds.

^۲ ارداره : a term applied to roughly ground barley and also to a mixture of crushed barley and gram. The meaning of the term varies locally and is sometimes applied even to crushed wheat.

در صحرایی : apparently the common tamarisk. The tamarisk emits a foul odour when burnt.

فصل شانزدهم در ذکر بعضی از معالجات که مخصوص چهارپایان است و از کتب بی‌طرحه نقل شده

مخفی نماند که عرقی که در فصد آن در امراض بهایم حاجت
می‌افتد بیست و یک رک است، باین تفصیل - عرقین بارزین ^۱ هر یک
به‌لوی گوش است و فصد آن جهت تحریک سر و گران خیزی و جفون ^۲
نافع است * عرقین مفخرین در شریبغی یکی است و جهت امراض چشم
و یبزی و کوش و دهان مفید است * عرقین وداجین - در دو طرف
گردنست - جهت حکه و جرب و برص و ربختن مو و امراض حاره و نزلات
نافع است * صافنات ^۳ - چهار عرق است در طرف وحشی ^۴ دست‌ها
و پاها جهت ربختن موی که جرده ^۵ گویند مع ضعف قوایم و زحمت بار
گران و جراحت سم نافع است * اخرسان ^۶ - در عرق است و از دو طرف
کفب کشیده تا برمانه ^۷ جهت امراض پشت و کمر و صعوبت خوانیدن

^۱ عرقین بارزین *lit.* "the two visible veins"; term not traceable.

^۲ جهت تحریک سر و گران خیزی و جفون. *Tahīk-i sar*, apparently mean

'weaving,' which in one Arabic MS. is classed as a disease. *Ḥirān-ḥirān*, "difficulty in getting up," *vide* a few lines lower.

^۳ صافنات: *صافن* in Lane the saphena or crural vein; or the *صافنان* are two veins in the legs, or in the thighs.

^۴ طرف وحشی is the right or off side (of an animal) as opposed to *انسبی* *insīyy*, the side from which an animal is mounted by man.

^۵ جرد: *جرد* having no hair or short fine hair: see p. 36, note 1.

^۶ اخرسان not traceable; the word is apparently the dual of *اخرس* "dumb."

^۷ برمانه *برمانه* the navel, etc. ?

و برخاستن و تشنج و بدی نشخوار^۱ فصد آن نافع است * عرق ذنب .
 رگی است در زیر دم - جهت امراض رحم و خصیه و ملت شایر و بدی
 هضم فصد کند * عرق وحشییات^۲ - چهار عدد است در باطن دست‌ها
 و پاها و مقابل صفات - جهت امراض فوایم و سیخه تیروی و حرارت
 مفرط باید فصد نمود * ضفدعین^۳ - دو عدد است در نعت زدن
 جهت بدی نشخوار و سیلان کف دهن و ورم دلو و صد کند *

اما طریق معالجات است که در امراض حارة علف‌های سرد مثل
 استفراغ و کاسفی و کاهو و غیر آن دهند و در امراض بارده علف‌های گرم
 و بجای جوینده دانه و عدس و امثال آن - بس ادویه مخصوصه هر
 علتی را استعمال نمایند +

امراض راس - یکی آنست که در ابتدا سر را حرارت دهد و سیلان
 رطوبات بینی و ملت اکل و بعد ازان ورم مستطیل در غائب کوش
 بهموسد *

علاج - کسودن رک بازین است - بس طلا و مردن ذهل و تخم ازان
 (که روغن او را فسرده باشند) با صابون - و یا بر فطونا^۴ و هیاله مغشوش
 گردد علاج قرحه^۵ باید کرد *

و
 ۱ "chewing the cud"; apparently by this the author means
 rumination

۲ Apparently a slip for عروى وحشیات, vide note 1, p. 30.

۳ ضفدعین lit. the two frogs. In Arabic the two veins under the tongue
 are called الضفدان

۴ ba nqatānū, Ar. Plantago ovata Ispaghūl, or "spogol"
 roots

۵ قرح, ulcers, or

دیگر ناخنه است که بذرکی سانبجو^۱ گویند - علامتش تنگی نفس و بر آمدگی غضروف^۲ بیغی و سر پیش افکندن و عدم اکل است * علاج - قطع باسنه و اخراج غضروف و فصد عرقین منخزین و سعوپ کردن بزاج و زرنیض و مرهم زنگار^۳ و استعمال معطّسات *

بر آمدن دندان زیاده که مانع لجام و باعث قلت اکل و نشخوار است * علاج قلع و مالیدن موضع بزفت و حلتیت^۴ است که هر دو را در روغن زیتون جوشانیده باشند و سدن نمودن بشب یمانی و شونیز^۵ * دیگر ضفدع^۶ است و آن ظهور ورم و رگهای سبز در زیر زبان است * علاج کشودن ضفدعین و تضمید نانی که در مرق^۷ ضفدع طبخ نموده باشند و اکل آن *

دیگر ناشیر هواست^۸ - علامتش بهم آمدن چشم و سر به پدش افکندن و غمکین بودن و افکندگی سینه و برخاستن موی اوست *

علاج - آرد جو را با ربع وزن او ریوند چینی با دوف ممزوج کرده بر روی یض سوز نموده بخوراند و بآن حقنه کنند - و هرگاه از برودت هوا باشد

۱ ناخنه = ناخونه ؟ ناخنه for ناخنه ۱ vide note 3, p. 33; but this is a disease of the eye : vide also *Zīna. u' l-khayl*. In T. سانبجو means "pleurisy, colic."

۲ غضروف cartilage.

۳ مرهم زنگار ointment with sulphate of copper.

۴ حلتیت *hiltit*, Ar., asafetida.

۵ شونیز *shūnīz*, Ar., small Fennel or Black cummin, *Niqdla sativa*. Watt.

۶ ضفدع see p. 31, note 3 : ضفدع *lit* means a "frog."

۷ مرق ضفدع broth of frogs ?

۸ ناشیر هوا not traceable.

شبت^۱ و حلیه^۲ از هر یک چهل و پنج مثقال نیم کوب کرده با جوتا سه روز بدهند *

امراض عین مثل ظفره^۳ و امثال آن و بیاض و غیره * علاج همه بدستور معالجات انسان است مگر آنکه در بهایم ادویه قوی آنها را باید استعمال نمود *

امراض ریه و احشا - از آنجمله سعال است - هرگاه بعد از اکل عارض گردد از ضعف ریه خواهد بود و الا از دماغ *

علاج حارّه - اورا تخم مرغ خام بملو کنند و یا در سرده چند روز بگذارند تا پوست تخم مرغ نرم گردد - آنگاه بدهند و بدستور دادن شیر بز و اسفناج و علف خبازی^۴ و خطمی^۵ و آب طبیخ حلبه^۶ مع خبازی^۷ بسیار نافع است * و حب سعال^۸ ترباک دار و حب نشاط^۹ را تجربه نموده اند و بارده را حب عطائی^{۱۰} و حب میعه^{۱۱} داده اند * و در قسم بارده تصریح نموده اند که این دوا مجرب است - رازیانه - شو نیز - قینه^{۱۲} سیر

۱ شبت *shibitt*, Ar., the Dill or Sowa.

۲ حلیه error for حلبه *halbah*, Ar., the Fenugreek.

۳ ظفره *ṭafra* or *ṭafrah* = ناخونه, vide note 1, p. 32.

۴ علف خبازی fodder consisting of *khubbāzā*, a kind of mallow.

۵ خطمی hollyhock and also marsh mallow

۶ حب طبیخ حلبه cooked juice of *halba*; vide note 2 above.

۷ خبازی *khubbāzā*, see above, note 4.

۸ حب سعال There is a plant called حبشیته السعال, which is another name for the *Fanjigūn* or *Fanjargūn*. See *Makḥzan*, Vol. II, p. 1018 and 1450.

۹ حب نشاط not traceable.

۱۰ حب عطائی perhaps an error for حب خطائی *ḥabb-i-khātā'i*, the croton.

۱۱ حب میعه سائل; حب میعه is said to be "Liquid Storax," the gum of which is used in medicine.

۱۲ قینه *qinna* = *bāzāl*, Galbanum, *Perula albaniflua*.

مقشور - هر يك سه مثقال - روغن دنبه تازه هفتاد مثقال - نیم گرم کرده بدهند
 هر روز بدستور تا سه يوم بايد داد - و اگر اثری باقي ماند سه روز ديگر در
 بيني چهارپا بریزند * و گویند اگر در سالی یک بار این دوا را بدهند بهیچ
 مرضی در آن سال مبتلا نگردد و باعث فربهی او نیز شود - و بدستور بازیت
 و بآب گرم دهند - از مجربات دانسته اند - و این دوا نیز بغایت نافع است ،
 سپر - مویز - زیره نانخواه^۱ - زراوند مدحرج^۲ هر يك سه مثقال -
 جوشانیده و صاف نموده با بیست مثقال عسل بدهند - و در شدت سعال
 فصد و دارچینی^۳ را نافع دانسته اند و داغ مرافق و سعوپ زعفران
 با روغن زیت موثر است *

دیگر ولنج است - علامتش احتباس زبل است و بی آرامی
 و بر آمدن شکم * علاج - تخم کافسه^۴ که عبارت از قرطم است پنجاه مثقال -
 او را در آب پخته جرم او را پاک کرده و بآب او حقنه کرده بگردانند تا اطلاق
 واقع شود و شیاف^۵ شحم الحفظل با صابون و مویز از مجربات است -
 و خوراندن یک مثقال زهره خرس جهت درد شکم و درد جگر و سد^۶
 مجرب است و بدستور شیاف از حلتیت و اشق^۶ و شحم حفظل کردن
 و خوراندن آب بزور مع سرگین کبوتر و زیت و شراب بیعدیل است *

دیگر احتباس بول است * علاج - شراب و روغن گاو هر يك نود مثقال
 نیم گرم بدهند * و این دوا تجربه نموده شده است - شوره صاف را پنج

^۱ Omum seed. اجوین = زیره نانخواه

^۲ zarāwand-i mudahraj, the Round-rooted Birthwort
Aristolochia rotunda.

^۳ see p. 30 of text. عرقین و دارچین for در شدت سعال فصد و دارچین

^۴ tuklīm-i kāfsa = habb-i qurṭum, the safflower, قرطم or تخم کافسه

^۵ suppository. شیاف

^۶ ushaq, Dorema Ammoniacum. اشق

مثقال در ماست حل کرده بدهند - در حال رفع علت کند - و باید که بعد از دادن دوا از جو بهای کم عرض بجهانند و چون دهنهٔ فرنگ^۱ در چشم اسپ کشند بالخاصیت در ساعت ادرار مینماید و مجرب است *

جو گیری و سینه گیری^۲ - هرگاه سینه گیری از جو گیری حادث شده باشد دو روز آب و کاه نباید داد - بعد از آن بند ریج علف سبز بدهند - و اگر بهیچ قسم علف سبز بهم نرسد کاه جو را در آب و قدری شیر بخته بدهند - و در آب سرد حرکت بسیار باید داد + هرگاه سینه گیری از جو نباشد فصد عروق و حشیات دست و فصد اذعان^۳ کنند و تخم مرغ خام چند عدد در گلو بریزند و بجای جو عدس و امتال آن دهند - و گندم در شیر بخته نافع است و سیورا در روغن دنبه جوشانیده بر سینه گرم کرده بقوت تمام بمالند و بیوست تازه کوسغند بپوشانند *

امراض قوایم - یکی قصر تحرک^۴ است - و آن وقتی عارض میشود که عرق داشته دفعهٔ سرد شود و مانع حرکت^۵ امر و دردن دردد و بخلاف تشنج^۶ که شامل جمیع اعصاب است + علاج - پوشیدن بسیار و سحوط بدور از منی و روغن گل سرخ و بخور و نطول^۷ کردن بمطبوخ بونجاسف^۸ و گذار و هرگاه زایل نشود داغ مفصل سر و دردن و بینم دم باید کرد *

۱ دهنهٔ فرنگ = دهنج ; vide 'Makhzan, I. 665.

۲ جو گیری و سینه گیری are apparently obscure names for indigestion; vide translation of the *Faras-Nāma* of Rangūn.

۳ اذعان not traceable.

۴ قصر تحرک meaning obscure.

۵ نطول is warm water medicinally prepared, and poured from a vessel slowly over the head.

۶ *Bīrangīśāl*, Indian wormwood; flea bane, *Artemisia vulgaris*.—Watt. *Muthūkh* is a decoction.

جرد^۱ - علتی است که با سستی قوایم موی او مثل داء الثعلب^۲ ریزد * علاج - موضع را باستره چند جا بشکافند تا خون بقدری دفع شود و پیاز عنصل^۳ مالیده بروغن کوهان شتر و روغن حب الغار^۴ و شونیز و ثفل تخم کتان تضمید نمایند^۵

جمود^۶ - علتی است که بسبب کثرت شرب بعد از اکل پیدا میشود - علامتش دیرونگام برداشتن و گرانی سینه و خشکی اعضا و تشنج قوایم است * علاج - فصد بازین طرف پیشانی و زیر شم است و سهو کردن و کافور و نطول بطبیخ^۷ ادویه حاره مثل حاشا^۸ و بابونه^۹ و برنجاسف افسندین^{۱۰}

تعقد^{۱۰} - علتی است که بسبب حمل گران و حرکت بسیار و سیر سنگلاخ و زمینهای درشت بر بالای زانو بر آمده گی بهم رسد * علاج - به ملینات و محلات مثل مویز و زعفران و انجیر و تخم کتان و شونیز و عسل تضمید نمایند *

ورم تجمت الركبة - و سطرپی یکی از قوایم بعد داء الغیل - از ریختن مواد غلیظ است * علاج تضمید موضع است بحفظل تازه و مقل و اشق

^۱ جرد vide p. 30, note 5; the reading there is جردة.

^۲ داء الثعلب Alopecia.—*Jawhar-i Hikmat*.

^۳ پیاز عنصل; عنصل 'unsul = اسقل isqil, Indian squill, Urginea indica.

^۴ حب الغار; غار is said to be the laurel.

^۵ جمود jumūd, lit. means "stiffness."

^۶ نطول بطبیخ ادویه حاره see page 35, note 5.

^۷ حاشا a kind of pūdāna-i kūlī, or sparmint; 'vide' *Makhsan*, Vol. I, p. 506.

^۸ بابونه bābūna, P., Common or True Chamomile.

^۹ افسندین afsantīn, the Absinthe; Wormwood. *Artemisia Absinthium* (Watt).

^{۱۰} تعقد lit. forming a lump. Is this capped knee? The common term for capped knee is zānū,ā.

وسیر و عذره^۱ انسان از مجربات است * و بدستور میعه با زبیب
و خورائیدن ریوند چینی با پیه دنبه^۲ و شیر و نظول به بابونه و نخاله
و اکیل الملک^۳ و امثال آن *

طباق^۴ - هلتی است که باعث ورم حوایی سم گردد با خسوفت
و شکافها و شقاق^۵ - علاج - بریدن موضع و داغ کردن است داسکریه بآدنس
سرخ کرده - و اخراج آنچه شبیه بدانهای انجیر باشد - و بعد ازان
استعمال نمودن قطران و مرهم مناسبه *

قرحه^۶ حافر که از مینج بهم رسد^۷ - علاج کشیدن مینج و چکانیدن روغن
چراف و روغن شینج صناعان^۸ و امثال آن است *

شقاق - طریق علاج آنست که مکرر بآب گرم بسویزد بلکه مدتی در
آب گرم بگذارند - پس سم را خستگ کرده این دوا را گرم نموده در
شکافها بچکانند - ملک البطم^۹ را در بیه بز قدر مضاعف بدارند و سرنج
س^{۱۰} اضافه نموده استعمال کنند - و بعضی مالدن معز سر بسویزد

^۱ عذره انسان human excrement.

^۲ Dumba, in India the fat-tailed sheep itself, but in Persia the tail of the fat-tailed sheep.

^۳ نخاله hana.

^۴ اکیل الملک *iklilul malik*, Ar., *Astragalus hamosus*.

^۵ طباق amongst Indian horse dealers is ana-sura and lymphangitis.

^۶ قرحه حافر, here a pick in shoeing.

^۷ شینج صناعان not traceable

^۸ ملک البطم *ilke'l batm*, resin of the pine, used for chowing.

^۹ س^{۱۰} *asung* or *asung*, red lead, burnt ceruse: the sign after it untraceable.

و گنجد محلول در زردۀ تخم مرغ و سفید آب و زعفران را مدح نموده‌اند -
و دانه‌های خطی بالای سم و ساق بسیار نافع است *

امراض هاره - از آن جمله جرب^۱ است ^۲علاج آنست که نمک
و زرنیخ را بالمناصفه در روغن گاو جوشانند و طلا کنند و در آفتاب به بزدند
و تاسه روز تکرار نمایند * و این دوا بسیار نافع است - گوگرد دو جز و سیماب
یکجز - و مغز بادام تلخ یکجز - و بعد از سحق بلیغ با روغن تازه مساری
مجموع را مخلوط کرده مواضع جرب را بعد از شستن بآب گرم و صابون
ضماد نمایند *

شیرنج^۳ و آن علنی ست که از جلد رطوبات تراوش کند و با
خارش باشد * علاج - تضمید اوست بصابون و سرکه و سدر - و دستور خردل با
ماسست نافع است - و سیماب و زاج و خاکستر چوب تاک^۴ با سرکه و روغن
کل از معجزات است *

حکۀ^۵ - علاج مثل جرب و شیرنج است - و در ادویه او شراب و سرکه
سویع الناسیر است - و هرگاه بسبب خارش ریختن دم حادث گردد
گنجد را سوزانیده بآب مخلوط کرده دم او را بشویند و یک هفته همین
عمل کنند *

بوص که بتوکي الا گویند - ضماد یست که درین باب نافع است -
سلیمانی^۵ یک جزو صندل سفید سوده پنج جزو بآب سرشته استعمال

۱ mango. جرب

۲ شیرنج not traceable.

۳ چوب تاک; *tak*, H., *Salvadora oleoides*.

۴ حکۀ itch or mange.

۵ سلیمانی a kind of sublimato.

نمایند و اگر صندل ۲ - سلیمانی ۱ - خمیر مایه ۲ - با آرد نخود بدل کنند
 قسط تلخ^۱ ۲ - اندروت^۲ کنند بهتر است - و اگر صندل نباشد چندان لازم
 نیست - و موضع را بآب اشنان^۳ باید شست و حمام نمود - و چون پوست
 بپفکند و اثری باقی ماند تکرار نمایند و الا فلا *

کوکب^۴ علتی است که بسبب اکل مغرط مواد فاسده در کتف
 جمع گردد و بروز کند * علاج - تضمید اوست بقله و سردین کبوتر با روغن شا
 و بعد از آن شکافتن و معالجه جراحات کردن *

امراض مفاصل - علامتش ضعف حرکت عضو مخصوص است -
 و چون دست بر آن مفاصل گذاشته بفشارند معلوم گردد * علاج - فصد
 قوایم و تضمید بزنجبیل و نفط و سیر و سرکه و ادویه محله است و داغ
 مفصل معلوم - و خلع مهرها^۵ و مفاصل را نیز داغ کردن نافع است
 و الصاق زنت و تدهین های حار و نفط *

اورام - آنچه در ران تا ساق و پا تا زانو نباشد * علاج قضمید بعد از
 از ادویه مجرب است و بدستور جاورس^۶ و سدوس^۷ گندم کما^۷ نمایند
 و سایر اورام بدستور انسان معالجه نمایند *

علاج ورم پشت که از کوفتگی بار باشد - نمک را در شیر گاو جوشانیده
 نمکی را باو تر کرده سه روز مکرر بگذارند * و ورم محل تنگ را با صبر

۱ قسط تلخ one of two forms of *qust*, the other being *qust-i shērīn*, the Costo, *Saussurea Lappa*.

۲ اندروت *an arūt*, the gum of some species of *Astragalus*: the *Sarcocolla* of the ancients.

۳ آب اشنان *ashnān* is potash made from glasswort: *vide Lane*.

۴ کوکب not traceable; *karkab*, in Arabic, is a white spot in the eye.

۵ مهر apparently the *castors* or chestnuts; *vide* note 1, p. 14.

۶ جاورس *jāwars*, the Indian or great Millet, *sorghum vulgare*.

۷ کما to foment.

و سرکه ضماد کنند و نمدی را باو تر کرده بگذارند و تنگ را بر روی او بکشند + اورام حارّه را اولاً برو داغ نمایند و مثل گل ارمئی و طحلب^۱ و بذر قطونا و آرد جو با آب کاسنی و آب کشنیز و سرکه طلا کنند - و بعد از آن اورام حارّه مزمنه را در ابتدا و انتها بمحلات تضمید نمایند مثل مغز دانه بید انجیر و سرکین گار و زوفای تر^۲ و مرصاف^۳ و اشق^۴ و آهک و امثال آن +

جراحات - به ذرورات^۵ و همراه علاج آن نمایند و آنچه مخصوص بجراحات پشت دواب است سرکین خشک آلاغ و خاکستر تغاکوست که بعد از شستن بآب گرم هر روز تجدید کنند +

امراض عامه - از آن جمله اعیاست^۶ که ماندگی باشد * علاج - شکر و آرد جو با اسوبه بآب ممزوج کرده بدهند و بعد از لحظه اندک بگردانند و یک بار دیگر از آن داده ساعتی حرکت نفرموده پس در نهر آب دستها و پاها را با دُم و مقعد و زهار و دهان بشویند - پس خشک کرده بروغن گوی و نمک و شراب زانوهارا تا سم تطلیه^۷ کنند - و اگر ماندگی از دودن بسیار باشد سیفه اش را بپوشانند و بچهل و پنج مثقال روغن گنجد یا روغن تازه^۸ حقه نمایند و یک بار دیگر با آب سرد حقه کنند +

^۱ water-moss. طحلب

^۲ 'vide' *Makhlzan*, Vol I, p. 742. زوفای تر

^۳ *murr-i şāl*, fine myrrh. For *murr-i şāl*, 'vide' *Makhlzan*, Vol. II, p. 1274. مرصاف

^۴ Vide note 6, p. 34.

^۵ *zarūr*, dusting or sprinkling. ذرور

^۶ fatigue; apparently exhaustion. اعیا

^۷ to anoint. تطلیه کردن

^۸ fresh butter as opposed to *ghī* ? روغن تازه

تشنج^۱ - علامتس عسر نفس و فرو رفتن اخلاع است - علاج داغ
تهنگاه است که هر طرف را سه داغ مثلث کنند و یکی زیر ناف .

و پینه^۲ علتی است که با کثرت تسنجی و بی آرامی نفس بسیار
زدن و اغطراب حرکات پیدا شود . - علاج - تبریدن دماغ السعبار و دمایق^۳
بکدوی تازه و هندوانه و دوغاب^۴ - و صد عروق و حشمت و تفسید خبا
و امثال آن و بنج بسیار دادن و سحوط کردن کاکور و آب کشنبر و سکه
و حننه با شیر تازه و الله اعلم .

فصل هفدهم در معالجه فرس که از فرسناها

نقل شده شمه^۵ ازان که لایق این

مختصراً است مذکور میشود

امراض سر و چشم . اما ناخنه^۶ برده سفید است در اطرافها و هم
که بسبب بتواند کسی در زوی حدقه^۷ انداخته و آن دوتانده^۸ . چون آتش
حشم ظاهر شود قبل از آن که حدقه^۹ در علاج آن باید دید . دامن طردن^{۱۰}
عقران - مسک - سبیل - مچر - بیل - اندوت - از دیک دیک دایک -
بوست شایانه^{۱۱} رد دو دایک - مجموعه را درم علامه^{۱۲} داده تا عمل عاف

^۱ تشنج - cramp - convulsion

^۲ پینه - not traceable.

^۳ دمایق - barley water, i.e. husked barley boiled in water and left all night to cool, and strained in the morning.

^۴ دوغاب - aying toddy

^۵ شمه - bottommilk, i.e. what is left after the curds and water have been beaten up and the butter extracted

^۶ ناخنه - Zandak Tract, p. 79 - Nakhunah by Indian for a disorder of the eye which is put on the eye from a blow or other cause.

معجون سازند و مکرر با پیریا میل در چشم کشند و این معالجه آب سیاه^۱ و سفید^۲ را نیز زایل میگرداند - و اگر ناخنه سرخ رنگ باشد کزدم را خشک^۳ کرده بسایند و چون سرمه در چشم کشند - و اگر سبب سرخی از افتادن یا از خوردن بر جای سخت باشد از آرد جو و تخم مرغ مرهم بکنند و بر چشم بزنند * و اگر علت آشفته‌گی چشم از گرمی هوا باشد پوست هلیله زرد و کف دریا و زرد چوبه و نبات سفید مسامی یکدیگر کوفته و بیخته چون سرمه در چشم کنند - اما علاج سفیدی انست که استخوان سر آدمی را بسایند و سه روز در چشم کشند *

علاج دیگر - عوی سر آدمی در آوز سفالین کرده سر کوزه را بگل محکم بپیوند و یک شبانه روز در ثنور گرم گذارند تا بسوزد - آنگاه چون سرمه سائیده در چشم کشند - یا جوزبوا و مامیران^۴ چینی از هر یک یک درم کاور - فلفل از هر یک یک دانگ - صلابه کرده در چشم کشند *

علاج دیگر بید خرنجک و آب گندنا با غسل آمیخته در چشم کشند * علاج دیگر - صبر - زعفران - کف دریا - همه مسامی صلابه کرده فقیاه از پنجه بعسل الوده بکنند - و داروها را بران فقیاه پاشیده بر چشم گذارند * و در معالجات جراحت و آب سیاه پوست جو بریانوا بروغن گاو بپوشند و بر خرقه مالیده بر چشم اسپ بزنند و پنجروز بگذارند - و بعد از آن زنجبیل و نبات و فانیز از هر یک نیم مثقال با یک دانگ زعفران و دو دانگ مشک معجون ساخته پنجروز دیگر بزنند - و در این ایام گوش

۱ glaucoma آب سیاه

۲ cataract آب سفید

۳ خشک another reading is سرخ کرده or fried in butter.

۴ nāmīrān, Coptis Picta, the Coptis or Gold Thread.

اسب را از بیرون و اندرون بروغن گاو چرب کنند - و اسب را در میان آب روان داشتن آب سیاه را نافع است .

در معالجهٔ شبکوری - خونابهٔ جگر گوسفند و خون برون و روغن زنجبیل با هم آمیخته در حوالی چشم مالند و چند قطره در چشم باندند .

امراض سر چند گونه است - اول آنکه خلط فاسد در دماغ بپرسد علامتش آنست که بدن خشک شود و بدم آید و آب خوردن بخندان رغبت نکند + علاج - نکیود - زعفران - نوشادر - از هر یک دو درم - بویانه و بیهانه با پنجه درم شکر معجون سازد - و چهار روز بخورد پس بشنود - و خوبتر اسفالا - بمساجه - و نمک پارسه^۱ - از هر یک دو درم - حلاوه باده میان بی قدر ایده در بینی اسب دهند - و سرش را بالا دهند تا اثر داروها در مغز رسیده آب در چشمش ظاهر شود - و بعد از سه روز رودهٔ دهم صرخه را روشن دارد بگلویش رسد + و اگر در سر خلط سودا دارد علامتش آنست که بیوسنه^۲ چون آدم وسواسی^۳ سر را می جنباند و چشم دیره و تاریک میشود .

علاج - نکیود شاه نره - رزق حومه - شکر سفید از هر یک ده درم سپند - جاشیر^۴ - از هر یک پنجه درم - زعفران - ویدهل - از هر یک دو درم - منجوع را در ده رطل آب بجوشانند تا نصف آن بماند - پس سه قسمت نموده هر روز قسمتی بگلویش رسد - و اگر بیوسنه چرب از بینی آید و در رندار دست و پا را بزمین کشد وسط سفید و لجن در روغن جوشانیده فدری^۵ بگوش و دماغش ریزد - و نکه^۶ با سر و سایر اعضا مالند

^۱ جرق سیاه *Jharbaq, Pterodruva kurroon.*

^۲ بیهانه *ba hā a, Ar., the oil of Myristica fragrans, or the Nutmeg.*

^۳ نمک پارسه *not traceable.*

^۴ آدم وسواسی *melancholy, method.*

^۵ جاشیر *gar-shu, galbanum, Ferula galbaniflua.*

و اگر با حالت سابق چشم ورم داشته باشد برگ نارنج و سرکه و روغن و حفظ از هر یک رطلی با فدری سیر و پشک گوسفند بجوشانند و بتمام بدن بمالند و در طرف شانه را بشکل صلیب داغ کنند * و اگر خون از بینی آید بیخ دم را محکم باید بست * و در زکام بهترین معالجات آنست که دود چوب کز دماغش رسانند و روغن نلور را در بینی چکانند و زرد تخم مرغ با روغن آمیخته بکوبیزند و اگر هوا گرم باشد بنفشه و کافور و زعفران نیز داخل کنند و ناهی آب یا هوای سرد بعد از حرارت باعث آن میشود که بدو طرف در زیر سوراخهای بینی در برآمدگی مانند استخوان بهمرسد و نفس تند میزند و میخواهد - و اگر زود علاج نکنند بمیرد ، علاجش آنست که دو موضع را بشنایند و آن بر آمدگیها را بیرون آورند و نمک پر کنند ،

معالجه حلق و سینه - اما جذام علامتش آنست که زبان سیاه شود و چسبها بکود افتد و آب از چشم آید ، علاج - بگیرد نه دانه سیر را - در سی درم روغن جوشانیده بکشتش ریزند - و آب و جو کمتر از عادت دهند - و اگر زبان سرخ و آماسیده باشد مویر (دانه بیرون آورده) و حلقه^۱ باز زده تخم مرغ بدهند * و اگر باعث سرفه هوازدگی باشد شیهها زیاده میشود و آب از بینی می آید ،

علاج - بگیرد هفت عدد تخم مرغ و در سرفه^۲ تند بکوبند یکشنبه روز - تا پوست آن بسیار نرم و نازک شود * پس در وقت گرسنگی یگان یگانرا بگلوی اسب افکنند - و چون تخفیف یابد از قدری مویر دانه بیرون کنند و با رازیانه و عسل و روغن شیر پخت^۳ معجون ساخته بدهند - و این علاج

^۱ حلقه *note* p. 33, note 2.

^۲ شیر پخت *shīr-pukht*, oil of sesame.

ادکثر اقسام سرفه را نفع دارد . و اگر سبب سرفه حرارت باشد در روز شوالی گرم زباده میشود + علاج - سه رطل شیر و یک رطل شکر و سه دیم بیدرا با یک دیگر ممزوج ساخته بکلویش ریزند - و سرفه کهنه را شکر آب و روغن گاو با یکدیگر ممزوج نموده دیم گرم بکلویزند . و اگر علت سرفه آن باشد که چیزی مانند پر یا غیر آن در تلف برده باشد بملوینس چسبیده علامتش آنست که پی در پی سرفه میکند + علاج - دهن اسب را بشاده بدارند اگر ممکن باشد بیرون آورند و الا چند روز ترک بی و عذاب دانه دهند که نافع است * و گاه باشد که سوازدی باعث سرفه شود اعیان درون گلو برم اند چون خنای - و درواکی در سینه بپرسد که فتنه بر شامند نداشته باشد - این مرض را سقاره^۱ مینند و اثر برونی علاج بنگند هلاک شود - و اکثر در اسپان دوم سیدی بد ببالد سرفه بدر آورد . بجا آن و شوالی سرد وقت عرق حادث میشود . علاج شوالی سرفه را بجا بنگند تا ماده عیل به بیرون گذد .

معالجه قولنج و سایر بادها - اکثر اسراخی که این مریض باشد از خستگی طبیعت و بیچیدی روده حادث میشود و بسبب خوردن خاک باعث باشد * علامتش آنست که بسیار خواند و غلظت و نفوس ندد زدن و دانه کدد + علاج - نواری بر کردن و امر او بنگند و ساعت ساعت ناگ بر بدهند که نفوس بدشواری زند و پیوسته حرارت دهند و خمار بزیردم و شکم زند تا بجهد و لگد اندازد و بوسیله عرق آن ماده دفع شود - و مریض را چرب کرده با پیاز یا سرکه با هاون با چیزی دیگر که تنگی داشته باشد شایف

^۱ سقاره: Mr. R. F. Azoo states that in Baghdad a fatal disease amongst horses and other animals is called *squāb*, but he is unable to trace the origin of the word.

کنند - و بعد از آن نی یا چوب معجوف در میان سوراخ مقعدش گذارند
 که اگر نفخ درده باشد زایل گردد * و اگر آن خشتکی باعث حبس سرگین
 شده باشد دست باندرون مقعد کرده بیرون آورند - و اگر میسر نشود آب
 رازیانه و شیر و عسل را نیم درم بمخلطش ریزند و با شراب و روغن و عسل
 نیم درم حنظل کنند و شکر را بروغن و روغن گلاب سازند و دو مثقال تخم
 هلیون^۱ را صلاصه کرده با نی در سوراخ بینی بدهند و اگر آب درم حنظل
 کنند نیز نافع است + سماج^۲ دیگر - این دوا را فقیر مکرر تجربه نموده
 و از زبان محمد بیگ^۳ اخنه بیگی سرکار نواب غفران بناه خلد آرامگاه
 استماع نموده - چنانچه فقیر اسپی خورده بود بقیمت سه هزار روپیه -
 اتفاقاً بعد خریدن بیکهفته شبی فولنج^۴ عظمی باور داده و نزدیک
 بهلاکت رسیده - آخر بهمین دوا بامر الهی شفا یافت + بعد خوردن دوا
 بفاصله یک پهر یا زیاد از باغم مخاطبی بقدر ذرنج^۵ برهم پیچیده
 از مقعد اسب برمی آید - بعد آن تخفیف در مرض میشود - و یک
 شبانه روز یک سیر دانه و آب بسیار کم میدهند * در عرض یک
 هفته به خوراک ده معتاد است میرسد + جوکهار^۶ نصف وزن ادویه -
 نمک سیاه نیم پاؤ - زنجبیل نیم پاؤ - بامزنگ نیم پاؤ - اجمود نیم پاؤ -
 بل اجوائن نیم پاؤ - لونا سنجی^۷ نیم پاؤ - بادیان یک پاؤ - زیره سفید
 یک پاؤ - پوست هلیله نیم پاؤ - پوست بلبله نیم پاؤ - آمله نیم پاؤ -

^۱ هلیون *halyūn*, cress or *Asparagus officinalis*.

^۲ محمد بیگ اخنه بیگی not traceable.

^۳ مخاطبی *mucul*.

^۴ جوکهار *jaukhā*, an alkali prepared from the ashes of burnt barley-straw.

^۵ لونا سنجی not traceable.

و یلپل نیم پاؤ - کالیسرا^۱ نیم پاؤ - مغز فلوس^۲ - از سیر ادم نیم پاؤ -
 کچیری^۳ نیم پاؤ - تچ نیم پاؤ - عافیه^۴ نیم پاؤ - و اگر با علامت فولنجیم
 از چشم و بینی بلغم آید و بزبان اثر ورم باشد بیض شود کوش را داغ کوچک
 کنند و رگ زیر زبان را بشکند بکشایند و نیم رطل حبه الخضراء^۵ را بوفقه^۶ با
 یک رطل روغن امیدخته بکاشند ریزند و خورانییدن اذکویه^۷ ددر سه مائه
 همواره وقت صبح دهانت ذافع است * علاج دیگر دمه^۸ است مال فوط
 سپید^۹ را با دیست داند سیر بوفقه^{۱۰} در روغن زیت درجوشانند و بر دمام بدن
 اسپ بمالند * و اگر سبب قولنج^{۱۱} حیس البول^{۱۲} باشد علامتس^{۱۳} آهسته
 که شود دای را بمیان^{۱۴} که در بول کردن معارف است سبب^{۱۵} و معی
 بسیار میکند و معی اوند و معی خیزد * علاج دیگر - میل را بشک
 خالص آلوده نمایند و بسورخ ذکر بدوانند و دست خود را ال اله^{۱۶} بده
 و لحظه لحظه از سر و دوش تا دفل بمالند و اگر مالدان^{۱۷} جزیی شود
 دست را چرب کرده بزمک و مسک آلوده سازند و داندرون^{۱۸} فربس
 کنند - و در اسپ نیز دست چرب کرده داندرون^{۱۹} بدهند که در
 نفع دارد - چه اگر مثانه از ورم خود گردیده باشد در دست میسود
 و اگر بول اسپ قطره قطره اند بجای آب شیر و دوغ بدهند و در^{۲۰}
 این امراض از آب و جو پرهیز فرمایند - و بعد از تشنگی و دهانگی دمام
 آب نیم گرم بدهند و جو کمتر از عادت - و بهاء^{۲۱} آهسته آهسته قدر عادت
 کندم را جوشانیده بعوض جو بدهند و هر روز قدری از آن دم کرده سو مال

^۱ کالیسرا black mustard / کالی سورسون

^۲ مغز فلوس not traceable but believed to be the Persian name for the Hindi *amla*.

^۳ کچیری *Lachar*, H., cucumis maderaspatanus. Roth.

^۴ عافیه *babul* *Alba* Ar., The fruit of *Rhus succedanea*. Watt
^۵ حبه الخضراء *ph* note 1, p. 39.

آن جو بیمه‌زایند تا رفتی ۸۰ بقدر عادت رسد - لیکن در هندی راتب مقهوره را کمتر میدهند چون جو ناسپان نمی خوراندند .

معالجات سایر امراض باطنی - اگر زحمتی به شش رسیده باشد علامت آنست که در سینه چنان گرفتگی بهمرسد که چون از آخور باز کنند راه رفتن دشوار باشد و چون چند قدم برانند آن حالت برطرف شود .

علاج خون بکیرند و اسب را در آب عمیق افکنند تا شنا اند * (اصا) تب کردن اسب علامت آنست که در پروا کند و تمام اعضا سست گردد و چشم را خوابیده دارد و دست و پای در رفتن مضطرب باشد - و بینی گاه سرد شود و گاهی گرم و علف کمتر خورد * علاج دیگر - نعل از چهار دست و پای گرفته نعل و نمک بمالند و خون بکیرند - و یک روز آب نهند - آنگاه چهار رطل مویز و پنجه عدد خیار - نیم رطل کشنیر^۱ و نیم رطل شاه‌نره را در ده رطل آب بجوشانند تا بدو رطل آید - پس صاف در ده حلقش ریزند و اگر خشکی بر اسب غالب گردد علامتش آنست که نازک و ناز شود و سینه آماس کند و بیغی خست شود * علاج - بگ شب خورش باز دیدد - پس روغن گاو و روغن کنجد از هر یک بهم رطل در دلویس ریزند و موی سر بزغاله سوخته بسایند - و بآرد خمیر کرده بخوردنس دهند و چند روز علف تازه بدهند و اگر بی عادت اشتها می اسب در ظرف شود و کم گردد چنانکه علف نخورد یا هر روز از قدر عادت چیزی کم کند دو کاغذ بکماغش رسانند و روغن بکلویش ریزند و یا پیده خرس ، ستراب کهنه حنظل کنند - شکر سرخ و زنجبیل از هر یک

سه مثقال - و حلتیت یک مثقال هلیاک زرد و سپندان سرخ و زیره کرمانی و نانخواله^۱ و سعتر^۲ - از هریک دو مثقال - مجموع را کوفته با شراب جوشانیده صاف نموده بمخلتش ریزند - و این دوا را سه روز بکام ریزند *

و اگر اسپیی کرم در شکم داشته باشد علامتش آنست که پوست بر بدنش خشک شود و موها راست شود و دردن بدیوار ماله و علف بسیار خورد اما فائده آن ظاهر نشود * علاج - یک رطل رطل خالص و یک مثقال صبر را در شراب جوشانیده صاف نموده نیم رطل روغن اضافه نمایند و بکارویس ریزند و یک رطل حلبه و نیم رطل سپندان با جو یا دندمی که در شراب جوشیده باشد سه روز بدهند *

معالجهٔ اورام - اما ورم سر و چشم اثر از خوردن خور زهره یا تلفی دیگر که در مزاج اسید سمیت دارد حاصل میشود و علاجش آنست که از در رگ شقیقه یک رطل خون بگیرند و کافور را در تالاب حل کرده بمخلتش زنند و بیخ مهک^۴ را در شراب جوشانیده بمخلتش ریزند و آبی که از تمر هندی در آن شهر^۵ جوشیده باشد سه روز بدهند * و اگر اندرون المودرم داشته باشد آرد جو را با آب سماق^۶ یا سرکه یا نار دانه ترش^۷ خمیر کرده بعموض جو بدهند - و اما ورم درش و پست از اثر ت سوارمی یا هوای سرد در وقت عرق حاصل میشود * علاجش آنست که اول نمک و سیاه دانه

^۱ نانخواله - ajwain, *Onum capitum*.

سعتر *sa'tar*, Ar., *Origanum vulgare*.

خور زهره Sweet-scented Oleander, *Nerium odorum*.

^۴ بیخ مهک *muhk is liquorice*.

^۵ تمر هندی *tamarind*. Error in text.

^۶ سماق *sumnāq*, Ar., *sumach*.

^۷ ترش دانه *red of some pomegranate*.

را کوفته با روغن بمالند و پارچهٔ خیک پنبیر^۱ را با روغن آلوده کرده یک شبانه روز بر آن موضع بگذارند * و اگر زیر دست در ممر تنگ بقدری ورم کند بشکافند و هر چرک و خونی که داشته باشد بیفتسزند و نمک را با برگ گل ختمی کوفته آن زخم را پر کنند و درزش را بشکل دایره داغ کنند * و اما ورم خصیه علاجش آنست که درمیان آبی عمیق رو ببالا برانند و زبده یا باقلای خشک را کوفته با صوبز، دانه بیرون کرده، و عسل و روغن زیت جوشانیده مکرر بمالند * اما استسقا علامتش آنست که شکم و سایر اعضا آماس کند و چون انقباضت بر آن آماس گذاشته زور کنند فرو رود * علاج در آفتاب نرم بگذارند و جلهای متعدد پوشانیده چنانکه سراپا عرق کند و در آن ایام بعوض علف برگ ترب و برگ کرفس بدهند و اگر یافت نشود نخود در آب جوشانیده بعوض جوهان آب را سرد کرده در وقت تشنگی کمتر از عادت بدهند * اما ورم زانو علاجش آنست که دانه خرما را کوفته بر آن موضع بگذارند و اگر ورم بسیار سخت باشد قدری حلبه نیز داخل کنند و بعد از سه روز که ورم نرم شده باشد بیشتر شکافته هر چرک و خونی که داشته باشد بیفتسزند - و اگر باین دارو نرم نشود پیاز نردس^۲ را کوفته بگذارند و اگر بهیچ وسیله نرم نگردد داغ کنند * و اگر محل رستن موی بالایی سم ورم کند و چیزی مانند آب بیرون آید، و این اکثر در اسپانی که در زمینهای نمناک پر آب و علف میگردند بهم میرسد، علاجش آنست که زاج و مازو را کوفته با قطران گداخته بیامیزند - و بر تمام سم بمالند - و خیک پاره بشکل گرد بر سم بگذارند * و اگر عضوی از اعضا بسبب کزیدن مار یا سایر حشرات ورم کند سیر را کوفته با سرکه

^۱ خیک پنبیر is a skin in which cheese is churned.

^۲ پیاز نردس narcissus bulb.

یا آب لیمو بمالند و روغن بدماغش ریزند و یک رطل خون بگیرند * پس اگر آن ورم در حوالی سر باشد رگ های شقیقه و اگر در موضعی دیگر باشد رگی که در آن حوالی است بکشایند: و سیر و سرکه و خاکِ باران - دیده بر تمام بدن بمالند * و اگر در اعضای اسب دربی بپرسد چون مهره سخت و این اکثر در پس دست میباشد علاجش آنست که مکرر بدست بمالند و باندازد او قدری سرب را پهن کرده بر آنجا بگذارد تا نرم شود - و اگر باینها معالجه نشود در حصه پیاز نرس و یک حصه دوهان شتر بکوبند و مرهم سازند + پس حلقه از آهن که دور آن مهره بگیرد بر آن جا داشته آن مرهم در میان آن حلقه بر سر مهره بگذارد تا وقتی که نرم شود - انگاه شافتند بیفتند و نهک پر کنند *

معالجه جراحات - اما زخم سر دوش اکثر قابل علاج نیست - اگر بمعی تمام علاج کنند باندک سواری باز عود میکند و طریق معالجه آنست که پائین زخم را نیمه تر زنی که ماده میل نان طرف اند و مرهم ببالای زخم نهند - اما زخمی که از نژیدن سباع حاصل شود بهترین علاجها آنست که هر روز چند مرتبه آب سرد بسویند و حلیفت را در روغن زیت جوشانیده بمالند و خصوص در زخم پلنگ شکم خفج بکارند و بر آن زخم بگذارند - و اگر بسبب افتادن از جانی با مدمه عضوی زخمی شده باشد سنگ منقلاطیس را بآب بسایند و مکرر بر آن موضع بمالند و با پیه دنبه چرب کنند و در زخم قیر و شمشیر درم سرخی که در زمین می باشد خشک کرده صلابه کنند و بر آن موضع بپاشند و زراوند^۱ را صلابه کرده با عسل بپایزند و بمالند و هر گونه زخمی را از آب و شوای سرد

^۱ زراوند *arūand, Long-rooted Butthwort: Aristolochia longa*

صلابه کردن or صلابه کردن both mean the same. In Arabic the former only is used.

و بوی خوش^۱ پرهیز باید فرمود ؛ درد چوب گوز با پوست خشکاش
 با سرگین بدماغ و عضو زخم دار باید رسانید و اگر پیکانی یا استخوانی
 در میان کوشش مانده باشد پنبه را با آب کامه^۲ تر کرده مکرر بر آن موضع
 گذارند و دهن زخم را با پیه خرس چرب کنند و بعد از بیرون آوردن ، جای
 آنرا بزرده تخم مرغ و نمک پر کنند - و در جذب آلات حدیدی مقفایس
 کمال تاثیر دارد - و هر زخمی که بعد از التیام موضعش مو بر نیارود تراشه
 سم اسب سیاه بسوزانند و صلیبه درده با روغن زیت بر آن موضع بمالند و اگر
 جانی از بدن اسب بی سبب ظاهری زخم شود و خون آید ماست
 گاو را با حفا و خطمی آمیخته بمالند - اما این دونه را هر چند علاج
 نکنند - بهتر است ازین جهت ده باعث دفع اخلاط فاسد و حفظ از سایر
 امراض است^۳

اما ترقیدن سم که آنرا شقاق و نمله گویند علاجش آنست که
 شفاف را با هک و نفعط پر کنند و دنبه و قطران را دداخته جوشان بپزند
 و روغن بادام تلخ بمالند و مکرر سوارب کنند .

معالجه جوشش^۴ و خارش^۵ و حکه و خنازیر^۶ + اما خنازیر دانه
 ایست بقدر نخود یا بزرگتر که در بدن اسب پیدا شود - اگر بزودی
 علاجش نکند تمام بدن را فرو میگیرد . و باعث هلاک میشود و اکثر این

^۱ Muslims do not allow sick persons to smell strong perfumes such as otto of roses, musk, nor even jasmine flowers, etc.

^۲ آب کامه ; *kāma* is said to be a kind of tonic.

^۳ شقاق is the ordinary term for "sand-crack" in Urdu; in Arabic شقاق and نمله are both used.

^۴ جوشش ; this term is often applied to an eruption on the corners of the mouth.

^۵ خارش is mango and also prickly-heat.

^۶ خنازیر ; this appears to be melanosis, called in India *bāmhāī*, and *kolās*.

مرض از خوردن سوسمار کوچک درمیان علف حادث میشود * علاجش آنست که آن موضع را با تیغ بشکافند و آن را بیرون آورند و زخم را بپوگ کنار کوفته پر کنند * و اگر در زیر دم چغین دانه بهمرسد و این انگر در اسپان سپید می باشد * علاجش آنست که شکافنه آن دانه را بیرون آورند و آب لیمون و نمک مکرر بمالند - اما سایر جوشش ها که تمام بدن را درگیر باشد علاجش آنست که بقدر یک رطل خون بگیرند و همان خون را با لعاب خطمی سپید آمیخته بر تمام بدن بمالند * و اگر اسهال را که کوچ شود علامتش آنست که خود را بسیار میخارک و موبش میی بزد * علاج جو خوردن بگیرند و علف تازه بدهند - و فیروزه خاکستر بر موضع خارش بمالند از مقدار که زخم شود * پس سیانده * و نمک و اشنان را کوفته با روغن زیت بمالند * علاج دیگر سفندان فارسی را صلیبه درده با روغن انجیر بمالند . انگر موی ساق اسپ بریزد و این نیز از اقسام شقاق است ، بعد از آن که مکرر بآب صابون شسته باشند روغن پاچه مالیدن نیز نافع است *

معالجهٔ تنهٔ امراض دست و پا - اما انگیدن اگر سببش آن باشد که از جای افتاده یا در اثنای رفتن دست و پایش بسوزانی رفته و در بیرون آوردن رگی از جای خود دریده ، باید که از ساق تا دوشش و آفل دست همه جا بمالند تا معالوم شود که آجا درد میکند * پس اموضع را اول بروغن نیم گرم که پوست نارنج و سریشین کوسفند و سیر در آن جوشیده باشد چرب کنند و اگر بآن زایل نشود زفت و موم داخانه با کرناس در

۱ here a skin disease, but *rich* translation of the *Bā-Nāma-yi Nāgiri* where with reference to hawks the term means costiveness.

- not traceable

آن موضع بزدند و چند روز بگذارند * اگر سم اسب آب آورده باشد^۱ علامتش آنست که از درد بر زمین نتواند گذاشت * چون دست بر آنجا گذارند گرمی محسوس شود - و این اکثر از بستن در جائی نمناک حاصل میشود * علاجش آنست که نعل را باز کنند و سرکه تند بریزند و بتراشند تا وقتی که چرک آید * پس سیر کوفته و سبوس آرد جو در روغن بجوشانند و با کرباسی سه چهار مرتبه بر اصل سم بزدند و ریختن فقط نیز کمال منفعت دارد *

معالجات متفرقه اگر در بدن اسب شپش بهمرسد شب یمانی سوده با روغن زیت آمیخته بمالند و در آفتاب گرم بدارند ، آنقدر زمان که عرق کند - و آنگاه بآب گرم بشویند - و اگر بعضی از تارهای موی دم کوتاه و کنده شود و چون بکشند بیخش سفید باشد علاجش آنست که بعد از کشیدن صبر و نمک و زهره گاو را با روغن زیت آمیخته بر موضعش بمالند *

اگر سم اسب کوچک باشد و خواهند که بزرگ شود لعاب ریسته خطمی را جوشانیده بمالند و سیر کوفته با پیه گداخته یک شبانه روز بزدند و یک هفته هر روز دنبه و قطران گرم بمالند و بر روی سرکین خشک داشته حرکت نفرمایند * اگر دُر اسب از موضع خود بیرون آمده آویخته باشد با نمک و سرکه مکرر بشویند و روغن گاو بمالند * و اگر اسب نر را شهوت غالب باشد و بدان سبب سرکشی و حرکات و آوازه های ناخوش کند عدس و سداب^۲ سبز را در آب جوشانیده صاف نموده در جو کافور اضافه نمایند و با شکر بتوام آورند و بآب گرم حل کرده بحالتش ریزند و از جمله

^۱ Apparently water in the foot after laminitis.

^۲ سداب *sadāb* or *sadlāb*, Garden Rue, *Ruta graveolens*.

ادویه که قلع شهوت و باه میکند سیاه - دانه و کشنیز و برگ نی و سرکه و انار ترش و شب^۱ و زیره و شونیز و خرفه^۲ هریک را بطریقی که مناسب باشد بدهند که نافع است والله اعلم *

فصل هژدهم در ذکر آلاغ و استر

آلاغ اگرچه بذات و خواری مشهور است لیکن افبیا برو سوار شده اند و بهترین اقسام مصر است و اگرچه در جنگ چندانی نگار نیاید و سواری آن مناسب نیست اما جانور محضت کش است و مسکین است چنانچه شیخ سعدی گفته - "خر بار بردار بهتر از آدمیان مردم آزار" *

مسکین خر اگر چه بی تمیز است
چون بار همی برد عزیز است
کار نه با نیک و بد مردمش
به بود از ریش منافق دمنش

اما استر در قطع مسافتهای دور صبور و استقامت در سواری آن بیش از سایر مراکب است - و دلیل را بشکل اشتر نشان داده اند و بهترین اقسام آنست که پدر و مادرش هریک در مرتبه خود نجیب باشند - و از خواص استر آنست که شباهت بمادرش بیشتر از پدر میدهد و ازین جهت اگر مادرش اسب باشد بهتر است - و از جمله خواص آنکه

^۱ شب *shibb* or *shabb*, Alun.

^۲ خرفه *khurfa*, 'The Common Indian Purslane, *Portulaca oleracea*.

^۳ 'The line in the Gulistan, Chap. I, St. 21, are: -

مسکین خر اگر چه بی تمیز است چون بار همی کشد نواز است
تاوان و خزان بار بردار به ز آدمیان مردم آزار

منقطع النسل می باشد ۴ بهترین رنگها سیاه یکرنگ است و بعد ازان کبود ۱ - استر کبودی در سرکار ۲ نواب صاحب و قبله رضوان مکان بهزار پانصد رزیده ابدیام شده بود و بفقیه مرحمت فرموده بودند * در قد نزدیک باسپ عراقی بود و بسیار خوش رفتار بود - نظر بر ایفکه در هند معیوب میدانند سواری بر آن نمیشد *

و در اکثر احکام هیئات اعضا و دوائیر و افکندن و بر آمدن دندانش و معالجه امراض همان حکم اسپ دارد - اما عمر استر بیشتر میباشد و الله اعلم ۱

فصل نوزدهم در ذکر شتر

از غرایب مرکب شتر است چنانکه در قرآن مجید وارد شده آنلاَ نَظْرُونَ إِلَى الْإِذْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ * بهترین رنگها سرخ است و فقیر شتر تختی توپغون ۳ هم دیده - اما در حدیث آمده که شتر سرخ کوتاه عمر شتر سیاه که روی آن مکروه و بد هئیت باشد عمرش دراز میباشد - ارباب این فن عمر شتر را تا صد سال نقل کرده اند - و در فکندن بر آوردن دندانشا همان ترتیب که در اسپ مذکور شد منظور باید داشت - و در سال هشتم یا نهم دو دندان دیگر بر می آید و تمام دندانشا زرف زیرین می باشد - و همچنین فیل و حیوانات سم شگافته در طرف بالا ندان نمیدارند * و شتر نیز چون اسپ بر دو قسم است عربی و ترکی - از ترکیب ۴ هر دو قسمی دیگر یافت میشود که در ولایت ایران

1 Kabūd is apparently nīla or iron-grey.

2 Sarkār; an Indian idiom.

3 Tūyghān with reference to birds means "albino."

4 Taikīb dūdān, i.e. to cross (mix) animals.

متعارف است و این قسم در کشیدن بارهای سنگین کمال توانایی و قوت دارد - اما رفتارش بجلدی شتر عربی نیست و در هوای گرم زود عاجز میشود - و اکثر چون استر منتطع الغسل میباشد و اگر نسلی بهم رسد بد خلق و بی فائده خواهد بود + جنگل شتر بهمن تماشای ت زبراکه حرکتهای عجیب و غریب میکند - بهتر از جنگل فیل است - و آن محض شهرتی یافته بسبب کمی وقوع و عظم جثه و هفتاد و نه تاز و الا چندان لطفی ندارد - مکرر مشاهده شده *

فصل بیستم در ذکر فیل

و از جمله مرادب فیل است که با کمال قوت و تنومندی بانداک فرصتی تربیت می پذیرد و فرمان بردار میگردد و بعضی علامتها که در فیل مکتوم است مذکور میشود * باید که سر بلند باشد و اثر خوک بودن باشد معیوب میدانند - دندان ^۱ هرچند نند و مایل بدلا باشد و برابر یک دیو بود بهتر است - آجی و تفاوت در دندان معیوب است دم هرچند دراز و سرش پرمو باشد خوب است - با کوتاه و خبطوم دراز بهتر است - او با فیل بان در وقت شوخی و مستی ممکن است که رنج رساند - موی سر خصوصاً در ماده هرچند دراز باشد مکتوم است + ماده فیلی در سرکار عالی بود که بقدر یک و نیم وجب موی سر داشت - بسیار خوش رفتار و خوب بود - به فقیر مرحمت فرموده بودند + رفتار جاک و هموار باید - ماده بیشتر از نر جلد رونده میباشد - میکوبند که گفته یعنی بی دندان

^۱ دندان، i.e. the tusks.

^۲ *Makna* for *mukhū*, H., an elephant without tusks: a cock without spurs, a young man without a beard.

قوي تر از دندان دار میباشد بجهت آنکه شیر مادر بیشتر مي خورد -
دندان دار بعلمت بر آمدن دندانها زود از شیر باز میماند و الله اعلم *

فیل جانور بیست بسیار فهیم و فکي - باندک اشاره پی بمطلب میبرد -
و فیل کینه بسیار دارد اما خادم و کسی که متعلق و متوسل اوست
در حالت مستی و غیره او را آزار نمیرساند الا نادراً - فیل با چرخي دار^۱
دشمن میباشد - نیشکر و برگ کيله^۲ را بسیار دوست دارد و بخواهدش تمام
میخورد و از غذای نیشکر بسیار فربه میگردد - و مالیدن روغن زرد بر سر و دم
او باعث حفظ صحت مزاج موسست - اخیال سرکار عالی اثری که کلان
بودند در جنگ شیر و رفتن بر آن کوتاهی میگردند - و آنها که میانه و خورد
بودند نهایت جلد و بهادر بودند چنانچه بچه فیلی بود که سر شیر را در
دهن گرفته میخورد و میکشت *

خاتمه در معنی مسابقت * مسابقت در لفظ بمعنی پیشی گرفتن
است بر یک دیگر - و در اصطلاح این علم دوانیدن بقصد آنکه معلوم شود که
کدام یک دنده تر است - و سَبَقُ بسکون حرف با گرو بستن^۳ و بفتح با مالیت
که بدان گرو بسته میشود - و در حدیث آمده - لَا سَبَقَ إِلَّا فِي نَصْلِ أَوْ خَفِّ
أَوْ حَافِرٍ * گفته اند چون این سه چیز آلات جنگ و جهاد اند که عمدت ارکان
اسلام و اشرف عبادت است و درو بستن درینها باعث ورزش شجاعت
و توانائی است از این جهت سنت شده - و اگر کسی بقصد قربت^۴ کند
اجر و ثواب بر آن مترتب میشود ، و 'نصل' را شامل^۵ نیزه و شمشیر و سایر

^۱ چرخي دار not traceable; *charkh-dār* means a bowman, etc.

^۲ *Kulā*, Hindi, the plantain. In Persian it is called *mām*, and in the modern language of Toheran *banānū*.

^۳ *Sabq* is "winning," not "bottling"; *sabag* the stake.

^۴ *Qarba* = religious motive.

^۵ i.e. the word *نصل* in the tradition.

آلات حرب گرفته اند و 'خُفَّ' را اعم از دست و پایی شتر و فیل میدانند -
و 'حافر' را در اسب و استر و الاف جاری داشته اند * بعضی تعویذات
و تعلیقات که مناسبی بفرس داشت در خاتمه ایراد یافتند - از آنجمله
شیخ جلیل القدر ابو القاسم علی بن طائوس عاصبی در " کتاب اسان
الاخطار " نقل کرده بجهت حفظ از جمیع بایات این دعا را بنویسند و بر
گردن اسب بگذارند *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَعُوذُ بِإِمْدَادِ دَانَةِ فَلَانِ بْنِ مَالَانَ الْمَعْرُوفِ بِكَذَا
وَكَذَا وَسَائِرِ ذُرَايِهِ مِنَ الْخَيْلِ أَدَمَهَا وَاشْتَرَاهَا وَكَمَيْتَهَا وَأَغْرَاهَا وَمُحَبَّبَتَهَا
وَحُصْنَهَا وَحُجُورِهَا مِنَ الْمَسْشِ وَالْبَهْشِ وَالْعَمْسِ وَالْقَمْسِ وَالرِّمَسِ
وَالْمَعْمِ وَخَفَّتَانِ الْفَوَادِ وَدُمُوعِ الصَّفَاتِ أَوْ الدَّخَسِ وَبَلْغِ الرِّدَسِ أَوْ بَلْغِ
الْحَشِيشِ وَالْعِكرَانِ وَالْخَيْدَلَانِ وَوَجَعِ الْجَوْفِ وَالنَّوْءِ فِي الْوَادِسِ أَوْ مِنْ
الطَّرْفَةِ وَالصَّدَمَةِ وَالْعَقَارِ وَالْجَمْرَةِ فِي الْأَسَايِ وَ مِنْ الْحَمْرِ وَالزَّهْرِ وَالنَّهْرِ
وَسَائِرِ الْعِلَلِ فِي الْبَهَائِمِ وَدَفَعَتْ عَنْهُنَّ أَسْوَرُ عَنْهَا فِي سَائِرِ جُسُومِهَا وَسَوْرُهَا
وَلَحْمِهَا وَدَمِهَا وَمُخَيَّهَا وَعَظْمِهَا وَجَبَدِهَا وَجَبُوفِهَا وَعَرْفِهَا وَغَدَبِهَا وَشَعْرِهَا
وَدُبُرِهَا وَبَطْنِهَا وَظَهْرِهَا وَظَاهِرِهَا وَبَاطِنِهَا بِالْإِحَاطَةِ الْكَبِيرِ وَأَسْمَاءِ اللَّهِ
الْحُسْنَى وَبِكَلِمَاتِهِ الْعَظْمَى مِنَ الْأَمْنِ فَاجِ مِنَ الْأَذْلِ وَالشَّرِّ وَالْقَمَصِ
وَالْأَلْوَاءِ وَمِنْ جَرَحِ الْكَدِيدِ وَآخِذِ السَّوْكِ وَحَرَقِ النَّارِ وَيَخْلِبِ الْوَرَنِ
وَقَعِ نَصَالِ السَّيَامِ وَآسِنَّةِ الرِّمَاحِ وَمِنْ الْغَوَاسِرِ وَاللُّوَاحِجِ وَخَرَبَةِ مَوْهِنَةٍ وَوَعْدَةِ

مُحْطَمَةٌ وَسَنْطَةٌ مُرْجَعَةٌ وَعَذْرَةٌ مُعْرِجَةٌ وَدَفْعَةٌ مُؤَلِّمَةٌ أُعِيدَتْ وَرَاكِبُهُ بِمَا اسْتَعَانَ
 بِهِ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَعَوْنُ بِهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الْبُرَاقُ
 وَبِمَا عَوْنُ بِهِ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَرَسُهُ الْبُرَاقُ وَبِمَا عَوْنُ بِهِ شَمْعُونُ الصَّفَا فَرَسُهُ
 الطَّمَّاحُ وَبِمَا عَوْنُ بِهِ مُوسَى الْكَلِيمُ فَرَسُهُ الَّذِي عَبَّرَ فِيهِ إِثْرَةَ الْبَحْرِ عَوْنَتْ
 هَذِهِ الدَّابَّةُ وَصَاحِبُهَا وَمَوْضِعُهَا وَمَرْعَاهَا وَسَائِرُ مَالِهِ مِنَ الْكُرَاعِ وَالرَّاقِعِ مِنَ
 الْهَامَةِ وَالسَّامَةِ وَالْعَيْنِ الدَّامَةِ وَمِنْ سَائِرِ السِّبَاعِ وَالْهَوَامِّ وَمِنْ كُلِّ أَدْيَةٍ
 وَبَلِيَّةٍ وَمِنْ التَّنْهَوْرِ وَالْذُّهْوَرِ وَالرُّوْطِ وَالْغَرَقِ وَالْحَرَقِ وَالْوَبَاءِ وَمَدَارِكِ الشَّقَاءِ
 بِالْعَقْدِ الْعَظِيمِ وَالْأَسْمَاءِ الْأُولِيَّةِ الْعَلِيَّةِ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ عَيْنَانِ بِسْمِ الْعَيَّانِينَ وَمِنْ
 أَعْيُنِ الْجَنَّةِ وَالْإِنْسِ أَجْمَعِينَ بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ بِسْمِ اللَّهِ عَالِمِ السِّرِّ
 وَأَخْفَى وَبِسْمِ اللَّهِ الْأَعْلَى وَبِأَسْمَاءِ اللَّهِ الْكُبْرَى وَفِي شَرَادِقِ عِلْمِ اللَّهِ وَفِي
 حُجُبِ مَلَكُوتِ اللَّهِ الَّذِي يُخَيِّبُ بِهِ الْأَمْوَاطَ وَبِهِ رَفَعَتِ السَّمَوَاتُ وَبِأَسْمَاءِ
 اللَّهِ الَّتِي أَضَاءَتْ بِهَا الشَّمْسُ وَارْتَفَعَ بِهَا الْعَرْشُ مِنْ سَائِرِ مَا ذُكِرَ وَمَا لَمْ
 أَذْكَرْ وَمَا عَلِمْتُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَدَفَعْتُ عَنْهَا سَائِرَ الْعِيُونِ النَّظِيرَةِ
 وَالْحَوَاطِرِ الْخَاطِرَةِ وَالصُّدُورِ الْوَاعِرَةِ بِالْأَحْوَلِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَهُوَ
 حَسْبِي وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *

گویند این دعا در تکرار دلدل حضرت امیرؑ بسقعه بودند و العهدة على
 الراوي بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبُّ

1 Not intelligible.

2 i.e., 'Ali.

الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ اللَّهُمَّ احْفَظْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَافَةً وَعِلَّةٍ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
الْمَعْصُومِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ *

جهت حفظ اسب از امام جعفر صادق عابد السلام منقول است در
سوره 'یس' را بنویسند و بر کردن اسب بنزد از دزد و آفات محفوظ
ماند * جهت صلاح اسب اَوَّلَمَ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِ مَا عَمِلَتْ أَيْدِيهِمْ أَنْعَامًا
فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمِنْهَا
يَأْكُلُونَ الْيَنَابِقَ - چون کسی را اسبی حزون باشد این آیه در گوش راست
او بخواند بصلاح آید * جهت رام شدن اسب و اسرار و لکن سَأَلْتَهُمْ مَنْ
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لِيَقُولُنَّ خَلَقْنَاهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ سَاءَ بِذِكْرِ
فَأَنْشَرْنَاهُ بِهِ بِأَدَّةٍ مِينًا لَكِ تَخْرِجُونَ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ نَالِهًا وَجَعَلَ لَكُمُ
مِنْ أَلْفِكَ وَالْأَنْعَامَ مَا تَرَكْتُمْ لَكُمْ سُبُلًا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ ذَلَّلْنَاهَا نِعْمَةً مِنَّا
إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقَالُوبًا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِ
إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ - اگر این آیه را روز سه شنبه آخر ماه پرپوست اهو
نویسند و بر کردن اسب و اشتراب بنزدند اگر رام نباشد رام گردد *

دفع اوقات اسب - وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا فَالْمُورِيَاتِ دَحَا فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا
فَأَثَرُنَّ بِهِ قَوْسَاتٍ بَدِ جَمْعًا - این آیه را بر صفتها نفس اند بطالع نور

و قمر در طالع و آنرا بر گردن اسپ بزدند - از همه آفات محفوظ ماند و هیچ
اسپی بر وسعت نگذرد *

گردن بند اسپ - اگر سورة الانشقاق بنویسند و در چیزی پیچند
و در گردن اسپ بزدند از همه علل و آفات محفوظ ماند * در کتب
خواص حیوان بنظر رسیده که چشم گرگ و خسیه استر و خسیه سوسمار
و چنگل هدهد هر یک فرداً او مجموعاً اگر بر گردن اسپ تعلیق نمایند
هیچ اسپی در تگ بآن نرسد - ولله یعلم وهو علی کل شیء قدیر *

تمام شد نسخه فرستاده حسب الفرموده لاله صاحب فیض آیات
لاله صاحب لاله پیران نانه جیو نالوار سلمه ربه بقده ادعیت مرتسم امیر محمد
اسلم زنجانی الموسوی تکثیر نمود در سنه ۱۱۹۴^۲ هجری مقدس *

[فرس نامه تمام شد]

¹ Meaning not clear.

² = A.D. 1780.

or from old-fashioned horse-dealers, that one can pick up many of the old terms used in sport, upon which learned lexicons throw little or no light. This will be abundantly clear to any one who will take the trouble to examine the valuable vocabulary of technical terms appended to Lieut.-Col. Phillott's edition of the "*Faras Nama-e Rangin*." It is a matter for congratulation that we have thus secured what must be deemed an authoritative exposition of technical terms about horses, hawks, dogs, and sport generally, which will be practically inaccessible a few years hence, as many of the old terms have already fallen out of use, and linger only in out-of-the-way places not yet transformed by western civilization and technical training.

As regards these mediæval books on horses, whether written by Hindus or Moslems, it is curious to observe how the fundamental ideas as to the qualities of a good horse are practically identical. In fact, if we go back to Greek and Roman times, the descriptions to be found in classical authors are strangely similar to those to be found in the Indian writings. One need be reminded only of the famous passage in the *Georgics* (III, 79-121) where Virgil sets forth the ancient ideal of a good horse, but adds that the possession of these points is of little avail without a long ancestry. "Let him trace his breed to Eponæ and wathke Mycænæ and even deduce his pedigree from Neptune himself." In fact, if we analyse the references to horses in various authors of antiquity, we find a strange similarity in most of them, and it is not a matter for surprise that Aristotle's description would pass muster even in a modern manual of farriery. In truth, the subject covered by the present book and of the others edited by Lieut.-Col. Phillott with such scholarly accuracy, is of perennial interest, and opens up questions of much wider interest than would suggest themselves to the casual or superficial reader.

ASUTOSH MOOKERJEE.

December, 1911.

FOREWORD.

The subject of horses appears to have engaged the attention of many a writer of note in mediæval India. One of these treatises is now before scholars, edited by Lieut.-Colonel D. C. Phillott, who has made the subject peculiarly his own, as amply indicated by his translation of "The Book of the Horse" by Rangīn, recently published by Bernard Quaritch. The present work, *Tuhfat-us-Sadr* or "A Gift to the Prince," was written by Zabardast Khān in the reign of Aurangzeb. It is impossible to determine with any approach to certainty the personal history of the author. In Rieu's *Catalogue* (p. 338), we find mention of a Zabardast Khān, son of Ibrāhīm Khān, who was appointed Subadar of Oudh in the forty-second year of the reign of the Emperor Aurangzeb. He was subsequently transferred to Lahore, and finally to Ajmere. He appears to have died in the reign of the Emperor Bahadur Shah. This Zabardast Khan is known to have composed the *Irshād ul-Wazirā*, but it is at best doubtful whether the present work may be attributed to him.

The edition before us has been prepared from a well-written copy in the possession of Lieut.-Col. Phillott, dated A.H. 1194 (A.D. 1780). This is the Second Persian *Paras-Nāma*, edited and annotated by him, and there can be little doubt of his special fitness for the elucidation of a work of this character. It is well known that works of this type abound in old technical terms, which are either ignored by the dictionaries or, what is much worse, are erroneously interpreted by them. The true import of these expressions can be learnt only from a first-hand acquaintance with people who know the traditional lore. Lieut.-Col. Phillott, as his friends all know, has spent a large portion of his thirty-two years' Indian service with a cavalry regiment on the North-West Frontier. It is only in places like these, at horse-fairs, or wandering about hawking in the Punjab Deserts,

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ^AORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No. 1304.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,

*Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāsirī,
etc etc, Editor of the Qawānīn 's-Sāyidi, etc etc*

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAHA'IST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1911.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ^AORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No 1301.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,
*Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāsir,
etc etc.; Editor of the Qawānīn 'aḡ-ḡayyād, etc etc*

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAILEY MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1911.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc 1-8 @ /10/ each	...	Rs. 1	14
Āitarāya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	Rs. 14	6
Āitareyaśrautas	...	2	0
Amarakoṣa, Fasc. I	...	2	0
*Ānu Bhāṣya, Fasc 2-5 @ /10/ each	...	2	8
Anumana Dīdhiti Prasārin, Fasc. I, @ /10/	...	0	10
Aṣṭamāhaurikā Prajñāpāramitā, Fasc 1-6 @ /10/ each	...	8	12
Ātmataktvavivēka, Fasc I	...	0	10
Aṣṭavaladyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	8	2
Avadhāna Kūlpalātā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-9. Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/ each	...	18	0
Bālam Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	1	14
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	4	6
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	4	6
Bauddhastotrāsaṅgraha	...	2	0
Bhadddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	8	2
Śri Cāntinātha Charitā, Fasc 1-3	...	1	14
Qatadūṣaṇi, Fasc 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Catalogus of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
*Qatāpatha Brāhmaṇa, Vol I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol V, Fasc 1-4 @ /10/ each	...	14	6
Ditto Vol VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	8	2
Qatasaṅkṣārikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-16 @ /10/ each	...	10	0
*Qatuvarga Qhantānupī, Vol. II, Fasc 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc 1-10; Vol IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	36	14
Ditto Vol IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto Vol. IV, Fasc 9-10 @ /10/	...	1	4
Qlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8	12
*Qrauta Sūtra of Qrakhāyana, Vol I, Fasc. 1-7; Vol II, Fasc 1-4; Vol. III, Fasc 1-4; Vol. 4, Fasc 1 @ /10/ each	...	10	0
Qī Bhāṣyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each *	...	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol II, Fasc. 1-4	...	3	2
Gobhiliya Gṛhya Sūtra, Vol I, @ /10/ each	...	3	2
Ditto Vol. II, Fasc 1-2 @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parīkṣita	...	2	0
Ditto Gṛhya Saṅgraha	...	0	10
Haralata	...	1	14
Karmaprādīph, Fasc 1	...	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Kātantra, Fasc 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Kathā Parit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17	8
Kurma Purāṇa, Fasc. 1—9 @ /10/ each	...	5	10
Kīranavali, Fasc. I, @ /10/	...	0	10
Māṇava Pārijāta, Fasc 1-11 @ /10/ each	...	6	14
Mahābhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	19	6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4 each	...	2	8
Manupikā Saṅgraha, Fasc 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc 1-9 @ 1/- each	...	9	0
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6	4
Mugdhahodha Vyākaraṇa, Fasc 1-2, @ /10/ each	...	1	4
Nirukta, (2nd edition) Vol. I, Fasc. I, @ Rs. 1-4	...	1	4

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1804.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES
BY

LIEUT.-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,
*Secretary and Member Board of Examiners; Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University; Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī,
etc. etc.; Editor of the Qawānīn 's-Sayyād, etc. etc.*

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET

1911.

۵۹۹۵۲
۲۰

۵۹۹۵۲

**MUSLIM UNIVERSITY LIBRARY
ALIGARH**

This book is due on the date last stamped. An
over due charge of one anna will be charged for
each day the book is kept over time.

۳۵۸۹

ص ۲۱۵
۲۰

۵۹۹/۴ ۳۵۸۹

فیس نامہ (تختہ/البرہ)

Date	No.	Date	No.
	۲۹۹		